

تعلیم العتائید

یعنی

صَحیح عَقِیدِی

حضرت مفتی سبحان محمود بریلوی

حضرت مفتی محمد عاشق الہی بریلوی

حضرت مفتی عبد الرؤف سکرمی

حضرت مفتی عبدالشکر بریلوی

دعوتِ

کرامت

تصدیق

فصل التعلیم

پنتوزیم

مفتی ساجد محمود
استاذ اشراف المدارس کراچی

مؤلف

مکتبۃ القراءۃ والتجوید

کاشغر روڈ، ٹالپہ کویٹہ

تعلیم العقائد

یعنی

صحیح عقیدتی

مؤلف

مفتی طاہر محمود صاحب

استاذ فی اشرف العلوم کورنگی

پستو ژباړه

محمد فضل الحق حقانی

مکتبۃ التراث والنجد

کاسی روڈ کوئٹہ بلوچستان

جميع الحقوق محفوظة

جميع حقوق الملكية الادبية والفنية محفوظة لمكتبة القراء والتجويد هونته بالهستان و يحظر طبع أو تصوير أو ترجمة أو إعادة تنضيد الكتاب كاملاً أو مجزأً أو تسجيله على أشرطة كاسيت أو إدخاله على الكمبيوتر أو برمجته على اسطوانات صوتية إلا بموافقة الناشر خطياً

© Copyright

All rights reserved

Tous droits reserves

Exclusive rights by Maktabatul-Qiraat i waltajweed Quetta · Pakistan. No part of this publication may be translated, reproduced distributed in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher.

الطبعة الثانية

۱۴۲۷ هجري - ۲۰۰۶ ميلادي

مكتبة القراءة و التجويد

شارع كاتسي كويته - باكستان

رقم الهاتف ۰۳-۲۸۸۵۵۲۵

MAKTABTUL-QIRRAAT

WALTAJWEED

KANSI ROAD, QUETTA, BALUCHISTAN

ISBN 2-7451-3140-0

د مكتبة القراءات و التجويد خخه نري مننه چي تعليم الاسلام ويب پاني ته يي ددي كتاب د نشرولو اجازت وركري. الله دي د خير بدله وركري

تعليم العقائد

بحمده و بصلی علی رسولہ الکریم

و بعد محرمو' د انسان لپاره عمیده یو لوی اهمیت لری. تر داسی چي د انسان د آخرت کامیابی او بریالیتوب او همدا رنگه ناکامی د عقیدې پر صحت او فساد باندې موقوفه ده. څرنگه چي زموږ په چاپیریال کي د اولس د عامو وگړو نارینه او ښځه وو لپاره د عقیدې په هکله هیڅ یو کتاب نه و. حتی چي رموز په جامعانو کي د کښو درجو لپاره د عقائدو پر بنیاد باندې یو ځانگړی کتاب نه و. یو می له ډېري مودې پخوا په زړه کي و چي لږ تر لږه و سو طالب علم لږه پر هغو شیانو چي د اسلام بنیاد اېښودل سوی دی علم ضروري دی

او په پښتو کي می داسی یو کتاب تر سترگو نه سو. یواځي او یواځي په تعلیم الاسلام کي یوه حصه د عقائدو پر بحث باندې موجوده وه چي واقعي ډېره فائده منده وه. څه وخت چي په جامعه تجويد القرآن کي د نصاب کمېټې ذمه دارباني راوسپارل سوې. نو می د عقائدو پر بنیاد همدغه 'تعلیم العقائد' راغلی کوم چي د سوال او ځواب په ډېره آسانه طریقه سره لیکل سوی و. او د دې ډېرو جویانو سره سره دا کتاب د دار العلوم کراچي د یو جيد مفسر او محدث د روی تصنیف و. کوم چي رموز د علماء، حصه د جماعت مشران او رهبران شمېرل کېږي. نو می د پښتو ژباړې نکل وکړ چي الحمدلله د ژباړې او کسانت کار یې وسر نه ورسېدی. کتاب ډېر فائده لرونکی. په آسانه، سلیسه او روانه پښتو کي لیکل سوی دی. هیله ده چي د وطن وگړي یې خپل د کورونو سانسو وگرځوی. او فائده ورڅخه تر لاسه کړي. او پخپلو کورو کي یې ومانشومانو. ښځو او ځوانانو ته هره ورځ یوه یوه حصه ورپیاد کړي

سناسو دیني ورور محمد فصل الحق حقاني

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نحمده ونصلي على رسوله الكريم

اما بعد:

﴿مقدمه﴾

سوال: عقیده وڅه ته ویل کېږي؟

ځواب: د عقیدې لفظي معنا ده (غوټه کول) د دین او د مذهب سره متعلق شيان چي په زړه کي راغونډ کړل سي هغو ته عقیده ویل کېږي^(۱)

سوال: د عقیدې څه اهمیت دی؟

ځواب: عقیده د انسان په کردار او د اعمالو په جوړولو کي یو بنسټیز حیثیت لري، ولي چي د انسان د ټولو اخلاقو او اعمالو بنیاد پر ارادې باندي دی، او د ارادې اصل محرک زړه دی، او دا بنسټکاره خبره ده چي زړه د هغو شيانو اراده کوي کوم چي په زړه کي راسخ او راټول سوی وي، له دې سببه د انسان د اعمالو او اخلاقو د صحیح کېدو لپاره ضروري ده چي دده په زړه کي به

(۱) قال الزبيدي في تاج العروس (عقد الحبل والبيع والعهد) عقد افانعد (شده) والذي صرح به ائمة الاشتقاق ان اصل العقد نقيض الحل (الى قوله) ثم استعمل في التصميم والاعتقاد الجازم (فصل العين من باب الدال) ص ۴۲۶ ج ۲،

صحيح عقائد وي. له همدې سببه د عقېدې صحيح کول
ډېر اهميت لري^(۲)

سوال: دين يا مذهب څه ته ويل کېږي؟

ځواب: دين يا مذهب په لغت کې هغه طريقې او
قوانینو ته ويل کېږي د کوم چي پيروي کېږي که هغه
صحيح وي او که غلط^(۳)

او په ديني ژبه سره دين يا مذهب د الله تعالى هغه
مقررې سوي طريقه کوم چي بنده پخپل اختيار سره وکړي
نو حقيقي کاميابي او خلاصوالي ته به ورسېږي^(۴)

سوال: زموږ مذهب څه دی؟

ځواب: زموږ دين او مذهب اسلام دی، همدا مذهب
دی کوم چي د انسان د نجات او کاميابي ضامن دی.
د الله تعالى په دربار کې پرته له اسلامه بل، مذهب مقبول
نه دی، کوم چا چي پرته له اسلامه بل مذهب خپل کړی،
هغه د دنيا او اخرت له تاوان او ناکامۍ څخه پرته د الله

(۲) لقوله ﷻ الا ان في الجسد مضغة اذا صلحت صلح الجسد كله واذا فسدت
فسد الجسد كله الا وهي القلب (بخاری رقم الحديث ۱۵۲) (کتاب الايمان)

(۳) قال تعالى ﴿لکم دینکم ولی دین﴾ (الکافرون)

(۴) قال ملا جيون فی نور الانوار. الدين هو وضع الهی سائق لذوی العقول
باختيارهم المحمود الى الخير بالذات وهو يشمل العقائد والاعمال ص ۶

تعالی د غیظ او غضب مستحق گرځي^(۵)

سوال: د اسلام دین څه دی؟

ځواب: دین اسلام د عقیدې او عمل د مجموعې نوم دی، څرنگه چې الله تعالی او د هغه رسول پر کومو شیانو د ایمان را وړلو حکم کړی دی د هغو په زړه کې یقین کول او په ژبه سره د هغه اظهار او اقرار او تابعداري کول او خپل ژوند د هغه مطابق تېروئو نوم د اسلام مذهب دی^(۶)

سوال: ایمان او اسلام څه ته ویل کېږي؟

ځواب: الله تعالی او د هغه رسول ﷺ چې د کومو خبرو خبر ورکړی دی هم دغه رنگه په زړه کې یقین کول او تصدیق کول ته ایمان ویل کېږي، او د دې تصدیق او یقین په ژبه سره اظهار او اقرار کول او خپل ژوند د هغو مطابق تېرولو ته اسلام ویل کېږي.

(۵) قال تعالی ، فمن یرد الله ان یهدیه یشرح صدره للاسلام (الانعام ۱۲۵) ، وقال تعالی ان الدین عند الله الاسلام (آل عمران ۱۹) ، وقال تعالی ، ورضیت لکم الاسلام دینا (المائدة ۳) ، وقال تعالی ، ومن یتبع غیر الاسلام دینا فلن یقبل منه (آل عمران ۸۵) ، (۶) وقال تعالی ان الذین آمنوا وعملوا الصالحات کانت لهم جنت الفردوس نزلا (الکھف ۷۰۱) ، وکما ورد فی حدیث جبرئیل ، وقال الامام الاعظم فی الفقه الاکبر الدین اسم واقع علی الایمان والاسلام والشرع کلها (الفقه الاکبر)

لهذا ايمان هغه بنياد دى پر كوم باندي چي د اسلام عمارت ولاړ دى، له دې څخه بغير صرف په ژبه سره اقرار كول منافقت دى، لكه څرنگه چي د ايمان بغير د الله تعالى په نزد نه اسلام معتبر دى، او نه د عمل صالح څه اعتبار دى (۷)

سوال: د مسلمان كېدو لپاره پر كومو شيانو ايمان راوړل ضروري دى؟

ځواب: يو وار حضرت جبرئيل عليه السلام د نبي كريم صلى الله عليه وسلم په خدمت كې حاضر سو، او يو څو سوالونه يې د امت د تعليم لپاره وكړه په كومو كې چي يو سوال د ايمان په باره كې وو، او نبي صلى الله عليه وسلم پرته له كلمه شهادت هغه بنيادي خبري بيان كړې كوم چي په ايمان مفصل كې جمع كړل سويدي. ايمان مفصل دادى.

(۷) كما ورد فى حديث جبرئيل فى جواب ، ما الاسلام ، قال الملا على قارى فى شرح الفقه الاكبر ، قال الامام الاعظم فى كتابه الوصية ، الايمان اقرار بالسان وتصديق بالجنان ، والاقرار وحده لا يكون ايمانا لانه لو كان ايمانا لكان المنافقون كلهم مومنون ، قال الله تعالى فى حق المنافقين ، والله يشهد ان المنافقين لكاذبون ، الى قوله ، ثم التصديق ركن حسن لعينه لا يحتمل السقوط فى حال من الاحوال ، الخ (شرح الفقه الاكبر ص ۵۷ طبع مصر)

﴿آمنت بالله وملائكته وكتبه ورسله واليوم الآخر والقدر خيره وشره من الله تعالى والبعث بعد الموت﴾ (۸)

ترجمه: ما ايمان راوړی دی پر الله ﷻ باندي او د هغه پر ملائکو باندي، او د هغه پر کتابو باندي او د هغه پر رسولانو باندي او د قيامت پر ورځ باندي او پر تقدير باندي چي هر خير او شر د الله تعالى له لوري څخه دی او د مرگه وروسته پر بيا ژوندي کېدو باندي.

سوال: کفر څه شی دی؟

ځواب: د کو مو خبرو تصديق او اقرار چي د ايمان لپاره ضروري دی په هغو کي د يوې خبرې انکار ته هم کفر ويل کېږي لکه يو څوک چي له الله تعالى څخه نعوذ بالله انکار وکړي يا يو پيغمبر ونه مني نو داسي چاته کافر ويل کېږي (۹)

سوال: شرک څه ته ويل کېږي؟

ځواب: د الله تعالى په ذات او صفاتو يا عباداتو کي بل څوک شريک کولو ته شرک ويل کېږي، لکه هندوان چي

(۸) كما ورد في حديث جبرئيل (الجامع الصحيح البخاري، رقم ۵۰، مسلم رقم ۸، ۱۰، ابو داؤد، رقم ۴۶۹۵، نسائي، رقم ۴۹۹، ابن ماجه، رقم ۶۳، ۶۴)

(۹) لقوله تعالى، والذين كفروا بآيات الله اولئك هم الخاسرون (الزمر ۶۳)، ولقوله تعالى ما يجدون في آيات الا الذين كفروا، الاية (المومنون ۴)

ډېر خدايان مني، يا عيسايان چي هغه حضرت مريم او حضرت عيسى عليهم السلام هم خدايان بولي (۱۰)، او په صفاتو کي د شرک کولو معنی دا ده. چي د الله تعالی صفات کمالیه وبل چاته ثابتول لکه ديو پير يافقير په هکله دا عقیده درلودل چي هغه اولاد ورکولای سي يا باران اور ولای سي^(۱۱) په عبادت کي د شريک کولو معنا دا ده چي له الله تعالی څخه پرته بل څوک د عبادت لائق گڼل لکه قبر ته يا يو پير ته د عبادت په طور سره سجده کول، له الله تعالی څخه ماسوا د يو پير په نامه باندي نذر کول، يا د يو نبي يا ولي پر نامه باندي روژه نيول او نور داسي^(۱۲)

(۱۰) لقوله تعالى قل هو الله احد الله الصمد (الاحلاص) ولقوله تعالى حكاية عن ابراهيم ^{عليه السلام} يا قوم اني بري مما تشركون اني وجهت وجهي للذي فطر السماوات والارض حنيفا وما انا من المشركين (انعام ۷۸)

(۱۱) لقوله تعالى . ليس كمثله شيء وهو السميع البصير (الشورى) ۱۱

(۱۲) قال تعالى ، وما امروا الا ليعبدوا الها واحدا (التوبة ۳۱) وقال تعالى .

فاذا ركبوا فى الفلك دعوا الله مخلصين له الدين فلما نجاهم الى البر اذا هم يشركون (العنكبوت ۶۵) وقال ، ويعبدون من دون الله مالا يضرهم ولا ينفعهم

ويقولون هولاء شفعاؤنا عند الله (يونس ۱۸)

«اول باب»

پر الله تعالى باندي ايمان

سوال: د الله په باره کي څرنگه عقیده لرل پکار ده؟

ځواب: الله تعالى د هغه ذات نوم دی کوم چي یو دی او ټوله بڼه بڼه صفتونه په ده کي دي، په ذات، په صفاتو او په عبادت کي د ده هیڅ شریک نسته، کوم چي همپشه و، او همپشه به وي، کوم چا چي ټوله دنیا پیدا کړېده او دي چانه دی پیدا کړی، کوم چاته چي وغواړي په خپل اختیار سره یي پیدا کوي او کوم چاته چي وغواړي پخپل اختیار سره یي فنا کوي، د دنیا ټولې خبرې او کارونه د ده په اختیار او اراده سره کېږي هغه هره خبره اوري او هر شی ويني، او د هر لوی او کوچني شي علم ورسره دی، هغه وټولو ته رزق ورکوي، او کوم چاته چي وغواړي ذلت او رسوايي ورکوي، ژوند او مرگ د هغه په قبضه او اختیار کي دی ^(۱۳)

(۱۳) قال تعالى ، والهکم اله واحد لا اله الا هو الرحمن الرحيم بقره ۱۶۳، وقال . کل شیء هالک الا وجهه (القصص ۸۸)، وقال ، ویبقی وجه ربک ذو الجلال والاکرام الرحمن ۲۷، وقال : خالق کل شیء (انعام ۱۰۲)، وقال : فعال لما یرید (هود ۱۰۷)، (بروج ۱۶)، وقال : الاله الخلق والامر (الاعراف ۵۴)، وقال لیس کمثله شیء وهو السميع البصیر (الشوری ۱۱)، وقال وعنده مفاتح الغیب لا یعلمها الا هو (انعام ۵۹) وقال وتعز من تشاء وتذل من تشاء، بیدک الخیر انک علی کل شیء قدیر (آل عمران ۲۶)، وقال : الذی یرید الخلق ثم یعبده وهو اھون علیہ (الروم ۲۷)،

سوال: آیا انسان د الله تعالی جل شانہ پر ذات باندي علم رواستلای سي؟

ځواب: د الله تعالی جل شانہ د حقیقت علم د انسان له طاقت څخه وتلې خبره ده، لوی لوی عقلمندان او د علم خاوندان هم د الله تعالی د ذات و حقیقت ته نه سي رسېدلای (۱۴)

مور د الله تعالی د ده په صفات کمالیه وو سره پېژنو (۱۵)

سوال: الله تعالی موجود دی لیکن بعض خلگ دا وایي چي د الله تعالی هیڅ وجود نسته، لهذا د الله ﷻ پر وجود باندي یو عقلي دلیل هم بیان کړی؟

ځواب: غرض دا دی چي دا یو نظام دی کوم چي د بې عیبه کیدلو علاوه ډېر منظم او اعلی دی نو دا څرنګه خود بخوده پیدا کېدلای سي، او څرنګه خود بخود چلیدلای سي او دا لازمه خبره ده چي د ابه منل کېږي چي دا عالم یو چا پیدا کړی دی او د پیدا کېدلو وروسته په منظمه

(۱۴) قال تعالی ولا یحیطون به علما (طه ۱۱۰)

(۱۵) قال في شرح العقيدة الطحاوية ، لا تبلغه الاوهام ولا تدركه الافهام ، (الی قوله) ، والله تعالی لا یعلم کیف هو الا هو سبحانه وتعالی وانما نعرفه سبحانه بصفاته وهو انه احد صمد ، لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفوا احد (شرح العقيدة الطحاوية)

توگه سره دا نظام چلوي همدا نظام چلونکی او عالم پيدا کونکی ذات الله تعالی دی.

د عربو له يو صحرايي څخه چا پوښتنه وکړه چې د الله تعالی وجود دي څرنگه وپېژندی؟

نو هغه وويل: البعرة تدل على البعير الاثر يدل على المسير فالسمااء ذات الابراج والارض ذات الفجاج كيف لا يدلان على اللطيف الخبير.

ژباړه: يعنی د اوبښ پچه چې څوک وويني نو ورته معلومېږي چې دلته يو اوبښ تېرسوی دی، او د پښې د پل نښان چې څوک وويني نو معلومېږي چې دلته څوک تېرسوی دی.

نو دا لوی لمر او سپوږمۍ او ستورو والا آسمان او دا د فراخه لارو والا مخکه ضرور د الله ﷻ د موجوديت خبر ورکوي، وگورئ دا يو عام صحرايي سړی و چې عالم، فاضل، او محقق نه و، خو بيا هم په لږ فکر او غور سره د الله تعالی موجود والی پېژني، نو دا خلگ چې د دونده واضع نښانيانو او علاماتو سره سره د الله تعالی له وجود څخه منکر وي نو د هغو په باره کي موږ دونده ويلای سو چې د دوی پر عقلو باندي پردې اچول سوي دي.

(وحدانيت)

سوال: ددې خبرې څه دليل دی چې الله تعالى يودی؟

ځواب: خپله الله تعالى په قرآن مجيد کي په ډيرو آياتو کي خپل د وحدانيت او يوالي بيان کړی دی، او زموږ لپاره دا دليل کافي دی، لکه څرنګه چې فرمايلي دي **﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾** (۱۶)

ترجمه: يعني ته ووایه چې الله تعالى يودی.

او فرمايلي يې دي

﴿وَالهٰكُمُ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ لَّا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ﴾ (۱۷)

ترجمه: اوستاسو معبود يودی د هغه څخه علاوه بل

معبود نسته کوم چې رحمان اورحيم دی.

سوال: بعض خلګ د خدای تعالی وجود خو مني ليکن

ديوه څخه د زياتو معبودانو عقیده لري لکه هندوان

او عيسايان او نور د هغو لپاره يو عقلي دليل بيان کړي

ځواب: ديوه څخه زيات معبودان منل د عقل او فطرت

(۱۶) الاخلاص

(۱۷) البقرة: ۶۳

دواړو څخه خلاف دی لږ فکر وکړي چې ددې دنيا په

کشنې بادشاهې کي هم په يوه وخت کي د دوو (۲) کسانو

حکمرانې یا بادشاهې نه سي چلیدلای نو په دې دومره لوی عالم کښي به د خداوند قدوس سره د ده په خدایي کي بل څوک څرنگه شریک سي، ولي چي د دوو، خدايانو په صورت کي به یا همیشه د دواړو په منځ کي اتفاق وي، یا اختلاف.

که چيري د دوی په منځ کي همیشه اتفاق وي نو بیا خو د دوهم خدای حاجت نسته ولي چي هر کله چي دیوه فعل اواراده کافي سوه نو د دوهم ضرورت څه دی؟

هر کله چي د دوهم ضرورت نه سو پیدا، نو دوهم معطل او زائد سو او معطل کیدل اوزائد کیدل د خداوند کریم د شان خلاف دی، لهذا معلومه سوه چي دوه خدایان نه سي کیدلای.

او که د دواړو په منځ کي اختلاف وي، مثلا یوه د "زید" د مرگ اراده وکړه او دوهم په داغه وخت کي د "زید" د ژوند اراده وکړه نو ضروري خبره ده چي په دې یوه وخت کي به یا زید ته مرگ راځي او یا به ژوند ورکول کيږي او دا دواړې خبرې خو په یوه وخت کي نه سي کیدلای، لهذا که چيري زید ته مرگ راغی اوزید مړسونو هغه دوهم خدای ^{خدا} چي د زید د ژوند فیصله يي کړي وه

عاجزه سو. او عاجزه كيدل خو دخداى ﷻ دشان خلاف
 دى او كه په داغه وخت كى زيد ته ژوند ور كړل سى نو
 هغه دوهم خداى ﷻ چى دزيد دمرگ فيصله يى كړې وه
 هغه عاجزه سو او خداى ﷻ عاجزه نه وي. لهذا ثابت ه سوه
 چى خداى تعالى ﷻ يو دى دوه نه سى كيداى او په
 خداى ﷻ كښى شركت محال دى. د مشركينو لپاره داغه
 ذكر سوى دليل عقلى الله جل شان ه هم په قرآن مجيد
 كښى ذكر كړى دى الله تعالى فرمايى: ((لَوْ كَانَ فِيهِمَا
 آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا)) (۱۸)

ترجمه: يعنى كه چيرى په آسمان او مځكه كښى د الله
 تعالى څخه ماسوا نور معبودان واى نو د عالم د انظام به
 خراب سوى واى او حال دا دى چى د انظام يو رنگه
 چليرى خراب سوى نه دى.
 نو د دې څخه دا معلومه سوه چى د الله تعالى سره
 شريك نسته.

(۱۸) الانبياء، ۲۲

﴿صفات كمالية﴾

سوال: د الله تعالى صفات كماليه كوم كوم دي؟

خواب: د الله تعالى صفات كماليه ډير دي په هغه صفات كماليه وو يعني ښو صفاتو كي څه دا دي.

(۱) **وحدت:** يعني الله تعالى په خپل ذات كي هم يو دی او پخپلو صفاتو كي هم يو دی.

دده نه په ذات كښي څوك شريك سته اونه په صفاتو كښي^(۱۹)

(۲) **قدم:** يعني الله تعالى هميشه وو او هميشه به وي نه دده ابتداء سته اونه دده انتهاء سته^(۲۰)

(۳) **حيات:** يعني ژوند الله تعالى ژوندي دی او ژوندي به وي، د ژوند صفت دده لپاره هميشه هميشه ثابت دی^(۲۱)

(۱۹) لقوله تعالى: قل هو الله احد (الاخلاص ۱)، ولقوله تعالى ليس كمثله شيء (الشورى ۱۱)

(۲۰) لقوله تعالى هو الاول والاخر والظاهر والباطن (الحديد ۳)، وقال النبي ﷺ اللهم انت الاول فليس قبلك شيء وانت الاخر فليس بعدك شيء الحديث (رواه مسلم ۲۷۱۳ - ج ۹، كنز العمال ۳۸۲۰)

(۲۱) قال تعالى الله لا اله الا هو الحي القيوم (البقرة ۲۵۵)، وقال تعالى وعنت الوجوه للحى القيوم (طه ۱۱)

(۴) قدرت: قدرت معنی طاقت یعنی الله تعالی ته پر هرشي باندي قدرت او طاقت حاصل دی. هغه د ټول عالم پر پیدا کولو، او موجود ولو باندي قادر دی. د ده د قدرت څخه هیڅ شی وتلی نه دی.^{۲۲}

(۵) علم: د علم معنی ده پیژندل او معلومول یعنی الله تعالی پر ټولو شیانو باندي عالم دی او دده د علم څخه هیڅ لوی او کښنی شی وتلی نه دی. پر هر هره ذره باندي هغه علم لري هرشي د موجودیدو څخه مخکي او وروسته او د فناکیدو وروسته د الله تعالی په علم کي دی. د انسان په زړه کي راتلونکي خیالونه او فکرونه او په توره شپه د تور میري د پښو حرکت او ټول شیان د الله تعالی په علم کي دي علم غیب یعنی د پټو شیانو او پټو خبرو علم صرف د الله تعالی یو خاص صفت دی

(۶) اراده: د ارادې معنی ده په خپل اختیار سره کار کول، الله تعالی چي څه وغواړي په خپل اختیار سره یي پیدا کوي او کوم شی چي وغواړي په خپل اختیار سره یي په علم کي دی علم غیب یعنی د پټو شیانو او پټو خبرو علم

(۲۲) قال تعالی: والله علی کل شیء قدیر (البقرة: ۲۸۴)

صرف د الله تعالى يو خاص صفت دی (۲۳)

او کوم شی چي وغواړي پخپل اختیار سره یې فنا کوي (۲۴)

(۷) **سمع وبصر**: د سمع معنی ده اوریدل او د بصر

معنی ده لیدل الله تعالى بیله غوږو او سترگو اوریدل

اولیدل کوي او د ده لپاره تاریکه، اورڼا، لیري، اونژدي،

دټولو لیدل او اوریدل برابر دي (۲۵)

(۸) **کلام**: د کلام معنی ده خبري کول یعنی الله تعالى

بیله ژبي خبري کولای سي، و ده ته په خبرو کولو کي د

ژبي ضرورت نسته.

ولي چي محتاجه کیدل د مخلوق صفت دی او الله

تعالى د محتاجي څخه پاک دی او د الله تعالى د کلام

کیفیت معلوم نه دی (۲۶)

(۲۳) قال تعالى: يعلم ما بين ايديهم وما خلفهم (البقرة: ۲۵۵ و طه ۱۱۰)، وقال: انه

عليم بذات الصدور (الملك: ۱۳)، وقال وعنده مفاتيح الغيب لا يعلمها الا هو ويعلم ما في

البر والبحر وما تسقط من ورقة الا يعلمها ولا حبة في ظلمات الارض ولا رطب ولا يابس

الا في كتاب مبين (الانعام: ۵۹)

(۲۴) قال تعالى: فعال لما يريد (البروج: ۱۶)، وقال: وريك يخلق ما يشاء ويختار الاية

(الفصص: ۶۸)

(۲۵) قال تعالى: وهو السميع البصير (الشورى: ۱۱)

(۲۶) وكلم الله موسى تكليماً (النساء: ۱۶۴)، وقال: سلام قولاً من رب رحيم (يسين: ۵۸)، وقال الامام

الاعظم في الفقه الاكبر: ونحن نتكلم بالالات والحروف والله يتكلم بلا آله ولا حرف [ص ۱۲]

قنبيہ: په دې خبره ښه خان پوه کول پکار دي چي الله تعالی د مخلوق د صفتو څخه پاک دی، د ده صفتونه همیشه دي او همیشه به وی د ده هیڅ صفت هیڅ کله ختمیږي نه (۲۷)

په قرآن کریم او احادیث شریفه ووکي چي کوم د الله تعالی د بعض صفتونو ذکر دی مثلا لیدل اورېدل، ویل، لاس، پښه، او نور. نو پر دې صفتو باندي د ایمان راوړلو سره سره دا عقیده هم درلودل پکار دي چي د دې په اصل حقیقت او مراد باندي الله تعالی خبر دی او هغه ته معلوم دي. زموږ عقل په هغه باندي د پوهیدو څخه قاصر دی، موږ د هغو په اصل حقیقت باندي د پوهیدو بغیر اجمالا ایمان راوړو (۲۸)

(۲۷) قال تعالی لیس کمله شی (سوری ۱۱) وقال سبحانه رب العزة عم یصفون (الصفات ۱۸۰) وقال الامام ابو حنیفة لا یشبهه شیئا من خلقه ولا یشبهه شی من خلقه. الی قوله. وصفاته کلها خلاف صفات المخلوقین یعلم لا کعلمنا. یقدر لا کقدرتنا. ویرى لا کوریتنا شرح الفقه الاکبر لابن حجر

(۲۸) قال تعالی والراسخون فی العلم یقولون امثابه (آل عمران ۷) وقال الامام الشعرانی اعلم ان من الادب عدم تاویل آیات الصفات ووجوب الایمان بها مع عدم کیف البواقیت والجواهر دین ۱۵ ج ۲) وقال فم الفقه الاکبر وله ید ووجه ونفس كما ذكره الله تعالی فی القرآن. فمما ذكره الله تعالی فی القرآن من ذکر الوجه واید والنفس فهو له صفة بلا کیف، وأدبنا ان ید فذرة أو نعمة لأن فیها ایضا الصفح ص ۱۸۵

(۹) **تخليق**: د تخليق معنی ده پيدا کول يعني الله تعالى دا تمام مخلوقات پيدا کړي دي د دي تمامو مخلوقاتو په پيدا کولو کي الله تعالى دچا محتاجه نه دی (۲۹)

(۱۰) **احياء او اماتت**: د احياء معنی ده ژوندي کول او د اماتت معنا ده مرگ ورکول يعني چاته ژوند ورکول او چاته مرگ ورکول خاص د الله تعالى په اختيار او اراده سره کېږي دده څخه ماسوا هيڅوک ژوند او يامرگ چاته نه سي ورکولای (۳۰)

(۱۱) **رازق**: د رازق معناده روزي ورکول يعني روزي ورکول او په هغه کي زياتونکی او کمونکی د الله تعالى ذات دی، د هغه څخه ماسوا د هيڅ چاپه قبضه او اختيار کي روزي ورکول ياپه روزي کي زياتول او کمول نسته (۳۱)

(۲۹) قال تعالى: ذلكم الله ربكم خالق كل شيء (مؤمن ۶۲)، وقال: وخلق كل شيء (الانعام ۱۰۱)، وقال: ان الله غني عن العالمين (آل عمران ۹۷).

(۳۰) قال تعالى: قل الله يحييكم ثم يميتكم ثم يجمعكم الي يوم القيامة لا ريب فيه ولكن اكثر الناس لا يعلمون (الباقية ۲۶)، وقال: الذي خلق الصوت والحيات ليلوكم ايكم احسن عملا (الملك ۲).

(۳۱) قال تعالى: ان الله هو الرزاق ذو القوة المتين (الذاريه ۵۸).

(۲) (دوهم باب)

پر ملائكو باندي ايمان

سوال: ملائكه څوك دي؟

ځواب: ملائكي د الله ﷻ يو غوره او بهترينه مخلوق دي (۳۲)

کوم چي د نور څخه پيدا سوې دي (۳۳)

دوی هيڅ کله هم د الله تعالی نافرمانی نه کوي پر کوم کار

باندي چي مقرري کړي هغه کار کوي (۳۴) دوی نه خوراک کوي

او نه چښاک کوي (۳۵)

او نه بيربري، دوی نه نران دي او نه بنځي (۳۶) د يو مسلمان

لپاره لکه څرنګه چي بيله ليدلو پر خدای تعالی باندي ايمان

راوړل ضروري دی.

(۳۲) لقوله تعالى: وقالوا اتخذ الرحمن ولدا سبحانه بل عباد مكرمون (انبيا: ۲۶)

(۳۳) عن عائشة رضي الله تعالى عنها عن النبي ﷺ قال: خلقت الملائكة من

نور (مسلم: ۲۹۹۶، واحمد ص. ۱۶۸، ج ۶)

(۳۴) قال تعالى: لا يعصون الله ما امرهم ويفعلون ما يؤمرون (تحریم: ۶)

(۳۵) قال تعالى: هل اتاك حديث ضيف ابراهيم المكرمين (الي قوله) قال الاتاكلون

(الذاريات: ۲۴، ۲۷)

(۳۶) قال الله تعالى: فاستفتهم الربك البنات ولهم البنون ام خلقنا الملائكة

اناثا وهم شاهدون، الا انهم من افكهم ليقولون (الصفه: ۱۴۹-۱۵۱)

داغه رنگه د خدای تعالیٰ پر پیدا کرده نوارني مخلوق ملائکه وو باندي ايمان راوړل ضروري دی^(۳۷)

سوال: ايا ملائکه د انسانانو په شکل يا په بل شکل کي هم راتلای سي؟

خواب: هو! الله تعالیٰ وملائکوته دا صلاحیت ورکړی دی چي هغه له خپل شکله پرته په بل شکل سره هم ښکاره کېدلای سي، لکه څرنګه چي په قرآن مجید کښي د حضرت ابراهيم عليه السلام حضرت مریم او حضرت لوط عليهم السلام په قصو کي مذکوره دي چي ملائکه د انسان په شکل کي و دوی ته راتله^(۳۸)

سوال: د ملائکه وو تعداد څو دی؟

خواب: د ملائکو تعداد له الله تعالیٰ پرته هيڅ چاته نه دی معلوم^(۳۹)

(۳۷) قال تعالیٰ "ومن يكفر بالله وملائكته وكتبه ورسله فقد ضل ضللاً بعيداً (النساء ۱۳۶) وقال تعالیٰ كل امن بالله وملائكته وكتبه ورسله الآية (البقره ۲۸۵)
 (۳۸) لقوله: فتمثل لها بشراً سوياً (مریم ۱۷) وقال تعالیٰ هل اتاك حديث ضيف ابراهيم المكرميين اذ دخلوا عليه فقالوا سلاماً قال سلام قوم منكرون (الذاريات ۲۴-۲۵) وقال تعالیٰ: ولما جائت رسلنا لوطاسيين بهم وضاق بهم ذراعاً (هود: ۷۷) وعن عمر بن الخطاب في حديث جبرئيل: اذطلع علينا رجل شديد بياض الثياب شديد سواد الشعر (رواه الشيخان)
 (۳۹) قال تعالیٰ وما يعلم جنود ربك الا هو (المدثر ۳۱)

سوال: د ملائكو نومونه سته؟

ځواب: هو! د ملائكو نومونه سته، يو شو نومونه الله

تعالی وده انسانانو ته هم ور ښولي دي او هغه دا دي

(١) حضرت جبرئيل عليه السلام (٤٠)

(٢) حضرت ميكائيل عليه السلام (٤١)

(٣) حضرت اسرافيل عليه السلام (٤٢)

(٤) حضرت عزرائيل عليه السلام (٤٣)

(٥) حضرت مالک عليه السلام (٤٤)

(٦) حضرت رضوان عليه السلام (٤٥)

(٧) حضرت منکر نکیر عليهما السلام (٤٦)

(٤٠ و ٤١) قال تعالى من كان عدوا لله وملائكته وجبريل وميكال فان الله عدو
للكافرين (البقرة ٩٨)

(٤٢) اللهم رب جبرئيل وميكائيل واسرافيل فاطر السماوات والارض عالم الغيب
والشهادة انت تحكم بين عبادك الحديث (رواه احمد: ١٥٦: ٦)

(٤٣) اخرج ابن ابى الدنيا ابو الشيخ فى العظمة عن اشعث بن اسلم قال سأل ابراهيم بن
ملك الموت واسمه عزرائيل وله عينان فى وجهه (الحياتك للسيوطي ص ٢٢ رقم ١٢٣)

(٤٤) قال تعالى: ونادوا يا مالک ليقتض علينا ربك (الزخرف ٧٧)

(٤٥) عن ابن عباس رضي الله عنه قال لما غير المشركون رسول الله ﷺ بالفاقة (الى قوله) اذعد
جبرئيل الى حله فقال يا محمد ابشر هذا رضوان خازن الجنة الحديث (الحياتك ص ٦٧)

(٤٦) عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ اذا قبر الميت اتاه ملكان اسودان ازرقان
يقال لاحدهما منکر وللآخر نکیر الحديث (الترمذي كتاب الجنائز باب عذاب القبر ص
١٢٧ ج ١)

(۸) هاروت وماروت عليهما السلام (۴۷)

سوال: آيا الله تعالى د ملائكو پر ذمه څه كار هم سپارلي دي؟

ځواب: هو! الله تعالى د ملائكو پر ذمه ډېر كارونه

سپارلي دي (۴۸)

مثلاً حضرت جبرئيل عليه السلام كوم چي پر ټولو ملائكو

باندي مشر سردار دي (۴۹)

الله تعالى وه انبياء كراموته د وحې وړلو ذمه داري

ورسپارلي ده (۵۰)

اود الله تعالى په حكم سره د بند گانو حاجتونه پوره كول

هم د ده ذمه واري ده (۵۱)

او حضرت ميكائيل عليه السلام د باران اورلو او شنگياوو شنه

كولو پر كار باندي مامور دي (۵۲)

(۴۷) قال تعالى وما انزل على الملكين ببابل هاروت وماروت (البقرة ۱۰۲)

(۴۸) قال تعالى فالمقسمات امرا (الذاريات: ۴)

(۴۹) عن ابن عباس رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الا اخبركم بافضل الملائكة جبرئيل (كثر العمل ۳۵۲۴۳ ۱۲ والدر المنثور ۱۹۲)

(۵۰) قال تعالى الله يصطفي من الملائكة رسلا بالحق ۷۵ وقال انه لقول رسول كريم (الحاقة: ۴۰ والتكوير: ۱۹) قال الامام السيوطي تحت هذه الآية وصف الله تعالى جبرئيل

بسته من صفات الكمال احدها كونه رسولا من عند الله (الحياتك ۲۲۱)

(۵۱) عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ان جبرئيل موكل بحاجات العباد

الحديث (الدر المنثور ۱۹۲ ويهقي في شعب الايمان)

(۵۲) حديث جابر بن عبد الله رضي الله عنه المذكور

او حضرت اسرافيل عليه السلام د قيامت په ورځ پر شپيلې پوكلو
باندي مامور دي ^(۵۴)

او حضرت عزرائيل عليه السلام پر روح قبض كولو باندي
مامور دي ^(۵۴)

همدارنگه د جنت او د ورځ پر كارو باندي هم ملائكه
مقرري دي ^(۵۵)

او الله تعالى د انسانانو پر حفاظت باندي هم څه ملائكه
ماموري كړيدي كوم ته چي حفظه وايي ^(۵۶)

او څه ملائكه د انسانانو د اعمالو پر ليكلو باندي
مقرري دي، كوم ته چي " كراما كاتبين " ويل كېږي ^(۵۷)

او بيا څه ملائكه وو د الله تعالى عرش پورته كړي دي ^(۵۸)

(۵۴) عن ابي سعيد رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اسرافيل صاحب الصور، الحديث (الدر المنثور، ۱: ۹۴، ومسند احمد، ۳: ۱۰)

(۵۴) قال تعالى: قل يتوفاكم ملك الموت الذي وكل بكم (آلم السجدة: ۱۱)، وعن زيد بن ثابت قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: وما من اهل بيت الا وملك الموت يتعاهدهم في كل يوم مرتين فمن وجده قد انقضى اجله قبض روحه، الحديث (كنز العمال، ۴۲۱۳۳)

(۵۵) قال تعالى: وسيق الذين اتقوا ربهم الى الجنة زمرا حتى اذا جاوها وفتحت ابوابها، وقال لهم خزنتها سلام عليكم طبتم فادخلوها خالدين (الزمر: ۷۳)، وقال وما جعلنا اصحاب النار الا ملائكة (المدثر: ۳۱)

(۵۶) قال تعالى: وان عليكم لحافظين (الانفطار: ۱۰)، وقال ويرسل عليكم حفظهم انعام (۶۱)

(۵۷) وقال تعالى: وان عليكم لحافظين كراما كاتبين (الانفطار: ۱۰-۱۱)

(۵۸) قال تعالى: الذين يحملون العرش ومن حوله يسبحون بحمد ربهم (المومن) وقال تعالى ويحمل عرش ربك فوقهم يومئذ ثمانية الاحاقفة (۱۷)

(۳) «دریم باب»

اسماني کتابونه

سوال: پر اسماني کتابو باندي د ايمان راوړلو څه مطلب دی؟
ځواب: لکه څرنګه چي پر الله تعالی باندي د هغه پر رسولانو باندي د هغه پر ملائکو باندي ايمان راوړل ضروري دی. همدارنګه پر ټولو کتابو باندي کوم چي الله تعالی پر خپلو نبیانو باندي نازل کړي دي همدارنګه پر دې خبره ايمان راوړل ضروري دی چي د الله تعالی دا ټول نازل سوي کتابونه حق اورشتيادي.

که چيري يو څوک پر دي اسماني کتابو باندي يا په دوی کي پر يوه باندي ايمان را نه وړي نو کافر کيږي^(۵۹)

سوال: کوم کوم کتابونه پر کومو کومو پيغمبرانو باندي نازل سوي دي؟

ځواب: د حضرت آدم عليه السلام څخه بيا زموږ تر نبي عليه السلام لکه توارت پر حضرت موسی عليه السلام باندي، زبور پر حضرت داؤد عليه السلام باندي،

(۵۹) قال تعالى: قولوا آمنا بالله وما انزل اليه وما انزل الي ابراهيم واسماعيل واسحاق (البقرة: ۱۳۶) وقال والذين يؤمنون بما انزل اليك وما انزل من قبلك (البقرة: ۴)

انجيل پر حضرت عيسى عليه السلام باندي، او قرآن كريم پر حضرت محمد ﷺ باندي^(۶۰)

ددي علاوه نور ډير كشنې كشنې كتابونه الله تعالى پر انبياء كرامو باندي نازل كړي دي چي وهغو ته صحيفي ويل كيږي.

مثلا لس صحيفي پر حضرت ادم عليه السلام باندي

پنځوس صحيفي پر حضرت شيث عليه السلام باندي

ديرش صحيفي پر حضرت ادريس عليه السلام باندي^(۶۱)

اولس صحيفي يا ديرتر صحيفي پر حضرت ابراهيم عليه السلام باندي

سوال: ايا دغه كتابونه، تورات، انجيل، زبور، تر اوسه

پوري دخپل اصلي تعليماتو سره موجود دي او كه نه؟

خواب: څرنگه چي د قرآن څخه ماسوا الله تعالى بل

دڅه كتاب د حفاظت ذمه داري نه ده اخستي ددي سببه

هغه نور كتابونه د تحريف يعني رد و بدل څخه محفوظه نه سوه

پاته د وخت تيريډو سره سره خلگو خپل د خوبني

او خواهشاتو مطابق تغير او تبديل په كښي وكړي له دي

(۶۰) قال تعالى ان انزلنا التوراة فيها هدى ونور المائدة ۴۴، وقال وآتينا

داود زبوراً (النساء، ۱۶۳)

وقال وآتينا الانجيل فيه هدى ونور المائدة ۴۶، وقال وانزلنا اليك

الكتاب بالحق مصداقاً لما بين يديه من الكتاب المائدة ۴۸

(۶۱) قال تعالى ان هذا لفي الصحف الاولى صحف ابراهيم وموسى (الاعلى ۱۸- ۱۹)

سببه مودته ددي كتابو په اړه دا عقیده درلودل پكار ده. چي دا كتابونه الله تعالى پر خپلو انبياء كرامو باندي نازل كړي وه. د وروسته په زمانه كي په دغو كي رد و بدل وسو. او د قرآن مجيد د نازلیدو وروسته د دي كتابونو پيروي متابعت جائز نه دی (۶۲)

سوال: د اسماني كتابونو پر ضرورت باندي څه وضاحت وكړي؟

ځواب: په دنيا كي دا قاعده او طريقه ده چي د هر حكومت د انتظام چلولو لپاره څه دستور او قانون جوړول كيږي لكه پر گناه باندي د سزا قانون د فوج قانون د تجارت او د ژوند تيرولو قانون د الله تعالى د طرفه څخه هم كوم چي د باد شاهانو باچا او احكم الحاكمين دي اودا ټوله عالم دده مخلوق او مملوك دي خپل د بنده گانو لپاره د دغسي قوانينو او ضوابطو راليرلو ضرورت وو د كوم چي خالق او مالک اطاعت او فرمانبرداري پر ځای كولاى سي لكه څرنگه چي دا قوانين الهی د حضراتو انبياء كرامو په واسطه وقتا فوقتا پر كومو

(۶۲) قال تعالى يحرفون الكلم عن مواضعه (ماندة ۱۳) وقال تعالى فاحكم بينهم بما انزل الله ولا تتبع اهوائهم عما جانك من الحق (المائدة ۴۸)

باندي چي عمل كول واجب وو^(۶۳)
 تر داسي وخته چي زمور پر خوږ نبی ﷺ باندي آخري
 كتاب قرآن كريم الله تعالى نازل كړی.

سوال: د قرآن كريم په اړه اسلامي عقیده څه ده؟

ځواب: د قرآن كريم په اړه زمور دا عقیده ده چي دا د
 الله تعالى كلام دی^(۶۴)

چي ده پر خپل حضرت محمد ﷺ باندي د حضرت
 جبرئيل عليه السلام په واسطه په^(۶۵) ۲۳ كاله كي لږ لږ نازلوی^(۶۶)
 قرآن كريم داسي معجزه ده چي ددې نظير ترقيامتہ پوري
 هيڅوك نه سي جوړولای^(۱۶۷)

(۶۳) قال تعالى ومن لم يحكم بما انزل الله فاولئك هم الكافرون (ماندة ۴۴)

(۶۴) وقال تعالى وان احد من المشركين استجارك فاجره حتى يسمع كلام الله ثم
 ابلغه مامنه (التوبة: ۱۷) وقال تعالى: يريدون ان يبدلوا كلام الله (الفتح ۱۵)

(۶۵) قال تعالى: نزل به الروح الامين (شعراء: ۱۹۳) وقال تعالى: انه لقول رسول
 كريم (تكوير: ۱۹)

(۶۶) قال تعالى: وقال الذين كفروا لولا نزل عليه القرآن جملة واحدة كذلك لنثبت
 فوادك (فرقان: ۳۲) وقال تعالى: وقرآنا فرقناه لتقراه على الناس على مكث ونزلناه
 تنزيلا (اسراء: ۱۰۶) وقال ابن كثير في سورة القدر: قال ابن عباس وغيره انزل الله القرآن
 اجملقواحدة من اللوح المحفوظ الى بيت العزة من السماء الدنيا ثم نزل مقصلا بحسب
 الوقاع في ثلاث وعشرين سنة على رسول الله ﷺ (تفسير ابن كثير)

(۶۷) قال تعالى: قل لنن اجتمعت الانس والجن على ان ياتوا بعثل هذا القرآن لاياتون
 ولو كان بعضهم لبعض ظهيرا (بنی اسرائيل: ۸۸)

قرآن کریم دمخکنیو اسماني کتابونو حکمونه منسوخ کړه قرآن کریم ترقيامته پوري راتلونکو انسانانو لپاره د هدايت د لاري دستور العمل، اود ژوند طابغه ده (۶۸)، په قرآن کریم کی ډیر حکمونه اجمالا او تفصيلا بيان سوي دي بيا د دي اجمالی حکمونو وضاحت او تشریح رسول الله ﷺ پخپل قول او عمل سره په احاديثو اوسنتو کړيده او د قرآن کریم څخه ماسوا هم نبی ﷺ د الله تعالی د وحی مطابق احکامات بنسولي دي، د اتوله منل او پرتولو باندي عمل کول لازم دي (۶۹)

په قرآن مجید کي ترقيامته پوري تحريف تغير او تبديل نه سي کيدلای ولي چي د هغه د حفاظت ذمه واري خپله الله تعالی اخستې ده (۷۰)

همدغه وجه ده چي د خوارلس سوه کاله تيريدو سره سره قرآن کریم هغه رنگه موجود دی څرنگه چي پر نبی ﷺ (۶۸) قال تعالی: وما هو الا ذکر للعالمين (قلم ۵۲)، وقال تعالی: اتبعوا ما انزل اليكم من ربكم (اعراف ۳)

(۶۹) قال تعالی: وانزلنا اليك الذکر لتبين للناس ما نزل اليهم ولعلهم يتفكرون (نحل ۴۴) وقال تعالی: هو الذي بعث في الاميين رسولا يتلوا عليهم آياته ويزكيهم ويعلمهم الكتاب والحكمة وان كانوا من قبل لفی ضلال مبين (الجمعة ۲)، وقال تعالی وما ينطق عن الهوى ان هو الا وحی يوحى (النجم ۳)

(۷۰) قال تعالی: انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون (الحجر ۹)

باندي په ۲۳ كاله كې نازل سوي وو^(۷۱)
 د ده په زور، زير، او پښن كې هم څه تبديلي نه راغلي ده
 او نه به راسي.

سوال: تاسو وويل چې قرآن كريم په درويشت كاله كې
 نازل سوي دی، او موږ په كتابو كې دا ويلي دي چې قرآن
 كريم د شب قدر په شپه نازل سوي دی؟

ځواب: دا دواړې خبرې صحيح دي ددې تفصيل دادی
 چې قرآن كريم دلوح محفوظ څخه اول آسمان ته پوره پوره
 په يوه وار، د روژې د مياشتې په يوه شپه (شب قدر) كې
 نازل سوي دی. لكه قرآن كريم چې وايي: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي
 لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ بيا د هغه وروسته د اول آسمان څخه و دنيا
 ته پر حضرت محمد ﷺ باندي لږ لږ د ضرورت مطابق په
 درويشت (۲۳) كاله كې نازل سو.

سوال: آيا قرآن كريم په داغه ترتيب سره زمونږ پر پاك
 نبي ﷺ باندي نازل سوي دی پر كوم ترتيب چې اوس موجود
 دی؟

(۷۱) قال تعالى وقرآنا فرقناه لتقرأه على الناس على مكث ونزلناه
 تنزيلا (اسراء: ۱۰۶)

خواب: د قرآن کریم د نازلیدو ترتیب جلاوو او د لیکلو ترتیب جلا دی د نازلیدو ترتیب هغه نه دی کوم چي اوس دی، او د قرآن کریم موجوده ترتیب هم د الله تعالی د طرفه څخه دی.

لکه څرنګه چي کله یو آیت یا یو سورت نازلیدی نو حضرت جبرئیل عليه السلام زموږ پاک ببي ﷺ ته ورسودل چي دا آیت یا سورت د فلان سورت یا آیت وروسته یا مخته ولیکه او نبی ﷺ به دهغه ترتیب مطابق په صحابه کرامو رضی الله عنهم اجمعین لیکي (۷۲)

دارنګه د قرآن کریم د موجوده ترتیب جوړ سو، او دا هغه ترتیب دی په کوم ترتیب سره چي قرآن مجید په لوح محفوظ کي موجود دی.

(۷۲) عن عثمان بن أبي العاص قال كنت عند رسول الله ﷺ جالسا إذ شخص ببصره إلى قوله فقال أتاني جبرئيل، فأمرني أن أضع هذه الآية بهذا الموضع من هذه السورة. إن الله يامر بالعدل والاحسان وأتاه ذى القربى وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى يعظكم لذلكم تذكروا، (رواه احمد ۲۸۸) *

(۴) (خلورم باب)

پر انبياء کرامو عليهم السلام باندي ايمان

سوال: نبوت يارسالت څه ته ويل کيږي؟

ځواب: دا خبره خو تاسو ته معلومه ده چي الله تعالیٰ د ټولو حاڪمانو حاڪم دی، او د ټولو پاڅهانو پاڅا دی او په دي هم خبر ياست چي الله تعالیٰ په هره زمانه کي د خپلو بندگانو لپاره احکام نازل کړيدي. او تر بندگانو پوري ددي احکامو درسولو لپاره يي څه خاص کسان منتخب (چونډ) کړيدي (۷۳)

دي خاصو کسانو ته چي دالله تعالیٰ احکامات تر بندگانو پوري دخپلو احکامو رسولو ذمه واري ورکړيده دي ذمه واري ته نبوت اورسالت ويل کيږي او دې خاصو بندگانو ته نبیان اورسولان ويل کيږي.

څرنگه چي نبي اورسول دالله تعالیٰ خاص اومقرب بندگان وي له دې کبله پردوی باندي ايمان را وړل دودی تعظیم اواطاعت کول فرض دی،

(۷۳) قال تعالیٰ: رسلا مبشرين ومنذرين لنلايكون للناس على الله حجة بعد الرسل وكان الله عزيزا حكيما (النساء: ۱۶۵)، وقال: ربنا لولا ارسلت الينا رسولا فنتبع آياتك من قبل ان نذل ونخزي (طه: ۱۳۴)

او انکار یا سپکاوی کول یې کفر دی. ^(۷۴)
سوال: د نبی او رسول په منځ کې څه فرق سته او که دواړه یو دي؟

ځواب: هو! د نبی او رسول په منځ کې څه فرق سته لکه څرنګه چې نبی د هغه مقدس او معصوم هستې نوم دی، کوم چې الله تعالی و خپلو بندګانو ته دخپلو حکمونو رسولو لپاره رالیرلی وي.

که پرده باندي څه کتاب نازل سوی وي او که نه وي ^(۷۵) کوم چې رسول و هغه محترم او معصوم هستي ته ویل کیږي کوم چې الله تعالی دخپلو احکامو و بندګانو ته د رسولو لپاره لیرلی وي او پرده باندي یو کتاب هم نازل سوی وي.

(۷۴) قال تعالی یا ایها الذین آمنوا لاتقولوا راعنا و قولوا انظرنا و اسمع وللکافرین عذاب الیم (البقرة: ۱۰۴)، وقال یا ایها اللذین آمنوا لاترفعوا اصواتکم فوق صوت النبی ولا تجهروا له بالقول کجهر بعضکم لبعض ان تحبط اعمالکم وانتم لاتشعرون (الحجرات: ۲)، وقال: وما ارسلنا من رسول الا لیطاع باذن الله النساء: ۶۴

(۷۵) قال الشيخ ملا علی القاري و ظاهر کلام الامام ترادف النبی و الرسول كما اختاره ابن الهمام الا ان الجمهور علی ما قدمنا من ان الرسول اخص من لنبی فی تحقیق المرام (شرح الفقه الاکبر: ۱۱)

سوال: د انبياء کرامو په اړه اسلامي عقیده څه ده؟

ځواب: د هر مومن لپاره دا ضروري ده چې اجمالا پر ټولو انبياء کرامو باندې ایمان راوړي (۷۶)، او د دوی په باره کې دا عقیده ولري

(۱) انبياء کرام د الله تعالی هغه مقرب او محترم بندگان دي کوم چې الله تعالی د نبوت او رسالت لپاره منتخب کړي دي (۷۷)

(۲) ټوله انبياء کرام په صدق، حکمت، امانت، او علم کې تر ټولو مخلوقاتو پورته دي (۷۸)

(۳) ټوله انبياء کرام د هر قسم صغیره او کبیره گنا هونو څخه خصوصاً د کفر او شرک څخه معصوم دي او د دې شیانو څخه الله تعالی د نبوت څخه مخکې هم او وروسته هم ساتلي دي (۷۹)

(۷۶) قال تعالی کل امن بالله وملنکته وکتبه ورسله لانفرق بین احد من رسله (البقرة ۲۸۵) وقال فی شرح الفقه الاکبر . ورسله ای جمیع انبیانه اعم من انه امر بتبلیغ الرسالة ام لا (الی قوله) ولانعین عدد النلا یدخل فیهم من لیس منهم او یرج منهم من هو منهم (شرح الفقه الاکبر ۱۱)

(۷۷) قال تعالی الله یصطفي من الملائكة رسلا ومن الناس (حج ۷۵)

(۷۸) قال تعالی هذا ما وعد الرحمن وصدق المرسلون (یس ۵۲) وقال تعالی اني لکم رسول امین (شعراء ۱۰۷) وقال اولنک، الذین آتیناهم الکتاب والحکم والنبوة (انعام ۸۹)

(۷۹) قال الملا علی قناري والانبیاء علیهم السلام کلهم ای جمیعهم منزهون ای معصومون عن الصفاتر والکبائر ای من جمیع المعاصي والکفر . والقبانح . ثم هذه العصمة ثابتة للانبیاء قبل النبوة وبعدها علی الاصح (شرح الفقه الاکبر ۵۴ . ۵۵)

او د هغه وجه داده چي نبوت اورسالت داسي يو عظيمه منصب دی د کوم سره چي د ټولو انسانانو هدايت او رهنمائي ترلې ده. او الله تعالی دهر نبي وامت ته دا حکم ورکړی دی چي دوی دي دخپل نبي د قول او فعل پیروي وکړي^(۸۰)

او دا ښکاره خبره ده چي الله تعالی دگناه اود ناپسندیده (ناخوښه) خبرې د پیروي حکم نه کوي^(۸۱)

ددې وجهې څخه ضروري ده چي ټوله انبياء کرام به دگناهونو څخه پاک او معصوم وي.

(۴) ټوله انبياء کرام بشر او پاک ترين انسانان دي.

ددوی ذوات د فرشتو څخه جلادي، څرنگه چي دوی بشر

وه نو ځکه به يي بشري تقاضې هم پوره کولې، اود دوی

بي بي گانې او اولادونه هم وه دوی خوراک، چښاک کاوه

او بيدیده هم^(۸۲)

(۵) لکه څرنگه چي پر ټولو انبياء کرامو او پردوی باندي

(۸۰) قال تعالى وما ارسلنا من رسول الا ليطاع باذن الله النساء: ۶۴

(۸۱) قال تعالى ان الله لا يامر بالفحشاء الاعراف ۲۸

(۸۲) قال تعالى ولقد ارسلنا رسلا من قبلك وجعلنا لهم ازواجاً وذرية رعد ۲۸، وقال تعالى

وما ارسلنا من قبلك من المرسلين الا انهم ليكلون الطعام ويمشون في الاسواق الفرقان ۲۰

نازل سوي کتابونو او معجزاتو باندي ايمان را وړل
اجمالا فرض دی هم دا رنگه پر دې باندي لازمي دی چي
ټولو انبياء کرامو د دعوت او تبليغ فریضه په ډیره ښه
او مکمله او په بشپړه توگه سرته ورسوله او په دې فریضه
کي يې هيڅ قسم کوتاهي نه ده کړي^(۸۳)

سوال: الله تعالی په دې دنیا کي څومره پیغمبران را لیرلي دي؟

جواب: الله تعالی د حضرت آدم عليه السلام څخه ونسی بیا

زموږ تر پیغمبر عليه السلام پوري ډیر پیغمبران ودي دنیا ته
رالیرلي دي، په کوم کي چي دڅه پیغمبرانو تذکره په
قرآن کریم او احادیثو شریفه وو کي هم سته^(۸۴)

که څه هم په بعض روایاتو کي د ټولو انبياء کرامو تعداد
پاو بالا یولک او په نورو کي بیا پاو بالا دوه لکه راغلی
دی لیکن بهتره دا ده چي د انبياء کرامو د صحیح تعداد
او شمیر علم د الله تعالی سره دی او اجمالا پر ټولو انبياء
کرامو ايمان راوړي^(۸۵)

(۸۳) قال تعالی الذین یبلغون رسالت الله ویخشونه ولا یخشون احدا الا الله (الاحزاب ۳۹)

(۸۴) قال تعالی ولقد ارسلنا رسلا من قبلک منهم من قصصنا علیک ومنهم من لم

نقصص علیک الا یتقوا المؤمنین (۷۸)، قال الملا علی قاري: وقد ورد انه عليه السلام سنل

عن عدد الانبياء عليهم السلام، فقال: مائة الف واربعه وعشرون الفا وفي رواية مثتالف

واربعه وعشرون الفا لان الاولي لا یقتصر علی عدد فیهم (شرح الفقه الاکبر ۵۳)

(خاتم المرسلين ﷺ)

سوال: د نبی کریم ﷺ په اړوند څه عقیده لرل پکار ده؟
ځواب: د نبی کریم ﷺ په باره کي د هر مسلمان لپاره دا
 لاندې عقیدې درلودل پکار دي.

(۱) **فضل الخلائق:** يعني چي نبی کریم ﷺ په ټولو مخلوقاتو کي افضل ترين اود الله تعالیٰ محبوب او مقبول ترين بنده دی، د الله تعالیٰ څخه وروسته تر ټولو زیات قابل د احترام دی په افضلیت کي هېڅ یو فرد د مخلوق دده برابر خوڅه نزدې کیدلای هم نه سي ^(۸۶)

(۲) درسات عام کیدل

نبی ﷺ تر قیامت په پوري د راتلونکو ټولو انسانانو لپاره اود هرې زمانې لپاره رسول دی ^(۸۷)

(۸۶) عن ابن عباس قال ان الله فضل محمدا ﷺ على الانبياء وعلى اهل السماء (الدارمي، رقم ۴۶) وعن انس قال النبي ﷺ انا سيد ولد آدم يوم القيامة ولا فخر (مسلم، رقم ۲۲۷۸ - ترمذي، رقم ۳۱۶۰) وعن عبد الله بن عمرو ﷺ قال قال رسول الله ﷺ ان الله اتخذني خليلا كما اتخذ ابراهيم خليلا (رواه ابن ماجه) وقال تعدي انك لعلى خلق عظيم قال المفسر الرازي فلما امر محمد ﷺ بان يقتدى بالكل فكانه امر بمجموع ما كان متفرقا فيهم ولما كان ذلك درجة عالية لم تيسر لاحد من الانبياء قبله لاجرم وصف الله خلقه بانه عظيم (تفسير كبير ۳۰ - ۸۰)

(۸۷) قال تعالى وما ارسلناك الا كافة للناس بشيرا ونذيرا (سبا ۲۸) وقال تعالى يا ايها الناس اني رسول الله اليكم جميعا (الاعراف ۱۵۸)

(۳) ختم نبوت

الله تعالی دی تر قیامته پوري د راتلونکو تمامو انسانانو او پیریانو لپاره رسول جوړ کړ او راوي لیری^(۸۸) اود انبیاوو او رسولانو سلسله یی د ده پر نبوت باندي پوره کړیده لکه څرنګه چي ترده وروسته هیڅ نبي یا رسول نه راځي په قرآن مجید کي د الله تعالی ارشاد دی

(وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ)

ترجمه: لکن محمد ﷺ د الله تعالی رسول او اخري نبي دی لهذا ددې آیت کریمه له رویه څخه څوک چي هم دده د ختم نبوت انکار کوي هغه کافر کیږي.

د نبي ﷺ د رحلت وروسته ډیر په درواغو د نبوت د عوه کونکي پیدا سوه لکه مسیلمه کذاب او غلام احمد قادیاني (لعنة الله عليهم) کوم چي خپله هم گمراهان سوي وه، اود ځان سره یی نور کسان هم گمراهان کړه.

(۴) **رحمت او هدایت:** الله تعالی نبي ﷺ د ټوله جهان لپاره رحمت او سبب د هدایت جوړ کړی او راوي لیری^(۸۹)

(۸۸) قال تعالی یا معشر الجن والانس ألم یاتکم رسل منکم الانعام ۱۳۰

(۸۹) قال تعالی وما ارسلناک الا رحمة للعالمین (الانبیاء، ۱۰۷)

- (۵) **وجوب اطاعت** د نبي ﷺ اطاعت پر هر سړي باندي فرض دی دده اطاعت د الله تعالی اطاعت دی او دده په نافرمانې کي د الله تعالی نافرمانې ده^(۹۰)
- (۶) **محبت** تر خپل مور او پلار، تر وروڼو مال او دولت او نورو ټولو شيانو په مقابله کي تر ټولو زیات د نبي ﷺ سره (عقلي) محبت درلودل د ایمان تقاضاده^(۹۱)
- (۷) **د درود ډیر ویل** پر نبي ﷺ باندي په کثرت سره درود ویل مستحب او ډیر لوی عبادت دی^(۹۲)
- (۸) **بشریت** نبي ﷺ د الله تعالی بنده کامل ترین انسان او پاکترین بشر دی، نبي ﷺ ملائکه یانور نه دی بلکه د نورو انسانانو او نبیانو رنگه دی هم د حضرت آدم ﷺ داوواد څخه وو. همداغه د اهل السنة والجماعت عقیده ده^(۹۳)

(۹۰) قال تعالى من يطع الرسول فقد اطاع الله (النساء ۸۰)، وقال تعالى ومن يعص الله ورسوله الاية (النساء ۱۴)

(۹۱) قال تعالى قل ان كان آباؤكم وابناؤكم واهوانكم وعشیرتکم واموالا قترتموها وتجارة تخشون کسادها ومساکن ترضونها احب اليکم من الله ورسوله وجهاد فی سبيله فترى صوا حتى ياتى الله بامرہ (توبة ۲۴)، وقال تعالى النبى اولی بالمؤمنين من انفسهم (احزاب ۶)

(۹۲) قال تعالى ان الله وملائکته يصلون على النبى يا ايها الذين امنوا صلوا عليه وسلموا تسليما (احزاب ۵۶)

(۹۳) قال تعالى ولو جعلناه ملكا لجعلناه رجلا الاية (الانعام ۹)

څه کسان د اهل السنه والجماعت ددې عقيدې پر خلاف. نبي ﷺ د ذات په اعتبار سره د بشر يعني انسان پر ځای (معاذ الله تعالى) نور بولي. د دوی دا عقیده د قرآن اوسنت دواړو څخه خلاف ده. لکه څرنگه چې په قرآن مجيد کې د الله تعالى ارشاد دی

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ﴾ (۹۴)

ترجمه: ای محمده ﷺ ته و دوی ته و وایه زه ستاسو ښه انسان یم، وماته وحی کيږي چې ستاسو معبود برحق یو دی. اوپه یوه صحیح حدیث کې د سجده سهوي په ضمن کې د نبي ﷺ ارشاد دی ﴿إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَنسَى كَمَا تَنسَوْنَ﴾ (۹۵)

ترجمه: زه ستاسو ښه انسان یم څنگه چې ستاسو هیريږي داغه ښه زما هم هیريږي.

لهذا د قرآن او حدیث دواړو څخه ثابتې سوه چې زموږ نبي پاک ﷺ یو کامل ترین انسان او پاک ترین بشر دی او د یو اعلیٰ منصب یعنی د نبوت او رسالت پر منصب باندي فائز دی.

(۹۴) سورة الكهف ۱۱۰

(۹۵) رواه البخاري في الجامع الصحيح رقم ۴۰۱، ۱۴۸، ۱. كتاب الصلوة

دده په اړه دا عقیده ډرلودل چي دی له نوره څخه پیا ادی
یعني دی بشر نه وو جاهلانه خبره ده.

(۹) **معراج**: زموږ دا عقیده ده چي الله تعالی زموږ نبي
پاک ﷺ په ویننه سره د مبارک جسمه، د مسجد اقصی
څخه داوو (۷)، آسمانو لیدنه وکړه او دا لیدنه کتنه نبي
د جنت پر یو سواري (براق) باندي وکړه د کوم چي به قدم پر
هغه ځای لگیدی پر کوم ځای چي به نظر لگیدی ^{۹۶}
او په داغه شپه بیرته نبي ﷺ مکې مکرمې ته راغلی ^{۹۷}

(۱۰) **حیات النبی**: د اهل سنت والجماعت اجماعي او متفق
عقیده داده چي زموږ خوږ نبي ﷺ په خپل قبر مبارک کي
ژوندی دی دده دا ژوند د دنیا رنگه ژوند دی (برزخي ژوند نه
دی کوم چي وتولو انسانانو ته په قبر کي حاصل دی)
خوبیا هم په دې ژوند کي دی مکلف نه دی زموږ دا عقیده

(۹۶) قال تعالی: سبحان الذي اسرى بعبده ليلا من المسجد الحرام الى
المسجد الأقصى الذي باركنا حوله الآية بنبي اسرائيل (۱۵۰)
(۹۷) كما رواه البخاري في باب حديث المعراج عن مالك بن صعصعة
الجامع الصحيح، رقم ۳۸۷

(۱۱) علم الاولين والاخرين (۱۰۰)

حضرت رسول کریم ﷺ ته تر ټولو مخلوقاتو زیات علم ورکول سوي وو. په مخلوقاتو کښي هیڅوک وهغو علوموته نه سي رسیدلای (۱۰۱)

خو بیا هم ددې څخه دا نه لازمیري چي نبي ﷺ ته دي په هره زمانه کي د راتلونکو ټولو واقعاتو علم هم ورکول سوی وي. دیو واقعي غائبیدل د آن حضرت ﷺ دمشاهدې څخه دده په علمي فراخ والی او علمي فضیلت کي نقص نه سي پیدا کولای، لکه څرنګه چي د حضرت سلیمان ﷺ څخه هغه خبره پته وه کوم چي هده ته پر هغه باندي اګاهي وه.

خو ددي څخه د حضرت سلیمان ﷺ په افضلیت اوزیات علم والا کیدو کي څه نقصان نه دی راغلی.

(۱۰۰) قال الامام الشعراني في اليواقيت والجواهر ويؤيد ذلك قوله ﷺ في حديث: وضع الله تعالى يده بين ثديي (اي كما يليق بجلاله) فعلمت علم الاولين والاخرين (۲۱۲)

(۱۰۱) عن ابن عباس قال قال رسول الله ﷺ اتاني ربي عزوجل الليلة في احسن صورة احسبه . يعني في النوم . الي قوله . فوضع يده بين كتفي حتى وجدت بردها بين ثديي . او قال نحري فعلمت ما في السموات وما في الارض (مشهد احمد . ۳۶۸ . ۱ - سنن الترمذي . رقم ۳۲۴۷ - كنز العمال . رقم ۴۴۳۲۱) وروى البخاري عن عائشة رضي الله عنها . قول النبي ﷺ . ان اتاكم واعلمكم بالله انا (رقم ۲۰)

سوال: آیا ونبی ﷺ ته علم غیب هم وو؟

خواب: علم غیب صرف او صرف د الله تعالی صفت د کمال دی دا صفت وهیڅ مخلوق ته نه دی حاصل، که څوک دا صفت (بیله تاویل) د یو مخلوق لپاره ثابت کړي نو هغه مشرک او کافر دی لکه څرنگه چي په قرآن مجید کي د الله تعالی ارشاد دی **(وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ)** (۱۰۲)

ترجمه: د اسمان او مخکي د خبرو علم په الله تعالی پوري خاص دی، همدارنگه د الله تعالی ارشاد دی **(وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ)** (۱۰۳)

یعني د پتو خبرو علم د الله تعالی څخه ماسوا هیڅوک نه پیژني په بل ځای کښي د الله تعالی ارشاد دی **(قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ)** (۱۰۴)

ترجمه: یعني ای نبی ﷺ ته ووايه خلگو ته چي زه دا نه وایم چي زما سره د الله تعالی خزاني دي او یا دا چي زه په غیبو خبریم اونه زه دا وایم چي زه فرشته یم.

(۱۰۲) قال تعالى ولله غيب السموات والارض وما امر الساعة الا كلمح البصر او هو اقرب ان الله على كل شئ قدير (النحل ۷۷)

(۱۰۳) قال تعالى ولله غيب السموات والارض وما امر الساعة الا كلمح البصر او هو اقرب ان الله على كل شئ قدير (النحل ۷۷)

(۱۰۴) قال تعالى وعنده مفاتيح الغيب لا يعلمها الا هو وما تسقط من ورقه الا يعلمها (الح لاية الانعام ۵۹)

په بل ځای کې د الله تعالیٰ ارشاد دی (لَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ
الْغَيْبَ لَأَسْتَكْثِرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسْنَى السُّوءِ) (١٠٥)

ترجمه: که جيري زه په غيبو خبر وای نو ما به ډيري
فائدي حاصلې کړي وای او ماته به څه نقصان نه وای
رسيدلی د دي ټولو آياتو څخه معلومه سوه چي علم الغيب
کيدل صرف د الله تعالیٰ صفت دی. دا صفت وڅه مخلوق
ته حاصل نه دی ولي چي عالم الغيب هغه څوک کيدای
سي چي بيله څه خبر وکولو د غيب په ټولو خبرو باندي خبر
وي او د ده دا علم ذاتي وي. نبي عليه السلام چي امت ته څه د غيب
خبرې ور رسولې دي د هغو خبرو الله تعالیٰ وده ته خبر
ورکړی دی، او د هر غيب وده ته علم نه وو (١٠٦)

لکه څرنگه چي داسي ډيري واقعاتي په احاديثو کې
موجودې دي چي دلالت د ده پر عدم عالم الغيب (١٠٧) کيدو

(١٠٥) قال تعالى: قل لا اقول لكم عندي خزائن الله ولا اعلم الغيب ولا اقول لكم اني ملك الاله
والانعام (٥٠)، (١٠٦) الاعراف ١٨٨، (١٠٧) قال تعالى فلا يظهر على غيبه احدا الا من
ارتضى من رسول (جن: ٢٦، ٢٧) وقال الملا على قاري في شرح الفقه الاكبر: انه
اعلم ان الانبياء عليهم السلام لم يعلموا المنفيات من الاسباب الا ما علمهم الله تعالى
احيانا، وذكر الحنفية تصريحاً بالتكفير باعتقاد ان النبي عليه الصلاة والسلام يعلم
الغيب لمعارضه قوله تعالى لا يعلم من في السموات والارض الغيب الا الله ط
وما يشعرون ايمان يبعثون (النمل: ٦٥) وقال في المهند على المهند لا يجوز هذا
الاطلاق (اي اطلاق عالم الغيب) وان كان بتاويل لكونه موهما بالشرك (ص: ٢٤٣)

باندي کوي په هغو کي پر حضرت عائشي (رضی الله تعالی عنها) باندي د تهمت لگولو قصه هم ده له هم دي کبله ونبي ﷺ ته د عالم الغيب لقب ورکول او استعمالول جائز نه دی ولی چي په دي کي د شرک شبهه ده.

﴿معجزې﴾

سوال: معجزه څه ته ويل كيږي؟

ځواب: د نبي يا رسول پر لاس باندي (د نبوت برحق ثابتولو لپاره) هغه عجيبه او غريبه خبره کوم چي د عامو معمولاتو خلاف اود ظاهري اسبابو بغير ښکاره سي هغي ته معجزه ويل كيږي (١٠٨)

سوال: آیا ټولو پيغمبرانو ته معجزې ورکول سوي وي.

ځواب: هو! الله تعالی چي کوم پيغمبر هم وودنيا ته را استولی دی هغه ته يي معجزې هم ورکړي دي ددي لپاره چي د خلگو په وړاندي د ده پيغمبري په ښکاره سره ثابته سي (١٠٩)

(١٠٨) قال الملا علی قاري ان المعجزة امر خارق للعادة كما حياء ميت واعدام جبل علی وفق التحدي وهو دعوى الرسالة (شرح الفقه الاکبر، ص ٦٩)

(١٠٩) قال تعالی لقد ارسلنا رسلنا بالبينات وانزلنا معهم الكتاب والميزان (الحديد ٢٥)

لکه څرنگه چي پر حضرت ابراهيم عليه السلام باندي د اور
يخيدل ^(۱۱۰)

وحضرت صالح عليه السلام ته د غره څخه يوه حامله اوښه
پيدا كيدل ^(۱۱۱)

وحضرت داؤد عليه السلام ته د اوسپني نرم كېدل ^(۱۱۲)
وحضرت سليمان عليه السلام ته د پيريانو او بادونو تابعداره
كېدل ^(۱۱۳)

وحضرت موسى عليه السلام ته د لكري يو افعي مار جوړيدل
اوپه خپل بغل كي د لاس اينبولو او دباندې راوړلو
څخه لاس بريښيدل ^(۱۱۴)

وحضرت عيسى عليه السلام ته د الله تعالى په حكم سره مړه
ژوندي كول او د موره پيدا سوي پوند د الله تعالى په حكم
سره خپل مبارك لاس تېرول او بيرته بنا كېدل او نور ^(۱۱۵)

(۱۱۰) قال تعالى قلنا يا نار كوني بردا وسلاما على ابراهيم (الانبيا . ۶۹)

(۱۱۱) قال تعالى والى ثمود اخاهم صالحا قال يقوم اعبدوا الله مالكم من الهه غيره قد
جاتكم بينة من ربكم هذه ناقه الله لكم آية الاية الاعراف ۷۳ (۱۱۲) قال تعالى وان الله
الحديد ان اعلم سابقات (مبا . ۱۰ . ۱۱)

(۱۱۳) قال تعالى ولسليمان الريح غدود شهر واواحه شهر واسكنه عين القطر ومن الجن من حمل بين يديه ما
به سببا ۱۱۴ قال تعالى والقي عصاه فاذا هي ثعبان مبين الاعراف ۱۰۷ الشعراء ۳۲ وقال تعالى ونزع يده فاذا
هي بيضا للناظرين الاعراف ۱۰۸ الشعراء ۳۳ ۱۱۵ قال تعالى اني جئتكم بآية من ربكم اني اخلق لكم من الفس
كهنة الطير فتدفع فيه فيكون طيرا ياخذ الله وبرى الاكبه والابصر واحى الموتى بادن الله الاية آل عمران ۴۹

سوال: زموږ خوږ نبي ﷺ ته الله تعالى کومې کومې معجزې ورکړې وې؟

ځواب: الله تعالى زموږ ونبي ته ډېرې معجزې ورکړې وې چې يو څه يې دا دي

(١) **شق القمر:** هر کله چې د مکې کفارو ونبي ﷺ ته وويل، که چيري تاسپوږمې دوه ځايه کره نو موږ ايمان راوړو څرنگه چې نبي ﷺ والله تعالى ته خواست وکړې اوبيا يې د سپوږمې و طرفته په خبل گوته مبارکه سره اشاره وکړه، نو هغه سپوږمې دوه ځايه سوه کفارو ته پر دې باندي يقين راتلې او په ډير حيرت سره بې پر خپلو سترگو ټوکران منببول. اوسترگي به يې پاکولې او ورته کتل به يې. د مازديگر او مانېنام ترمنځ چې څومره وخت دی هم دومره وخت سپوږمې دوه ځايه وه. دهغه وروسته بيا سپوږمې پر خپل اصلي حالت باندي جوړه سوه دمکې مشرکينو دا وويل چې تا پر موږ باندي جادو کړې وو لهذا موږ له دباندې څخه درا وتونکو مسافرو انتظار کوو بيا دهغه مسافرو څخه چې د دباندې څخه راځي پوښتنه کوو که هغو ددې خبرې تصديق وکړې نو

يې مور په رشتيا سره منو. څرنگه چې مسافر راغله نو هغو هم د شق القمر (د سپوږمي دوه ځايه کېدو) مشاهده او ليدنه بيان کړه. لکن د هغه سره سره دې کسانو ايمان نه راوړی او دا يې جادو وبللی (۱۱۶)

(۲) **قرآن کریم**: نبي کریم ﷺ ته تر ټولو لويه معجزه او تر قيامته پوري باقي پاته کېدونکې معجزه د قرآن مجيد عطاء او ورکړه ده. دارنگه يو عظيمه معجزه وهيڅ پېغمبر اوني ته نه ده ورکړه سوې (۱۱۷)

اونه يه تر قيامته پوري څوک جوړ ولاي سي نه په انسانانو کي دا طاقت سته او نه په پيريانو کي (۱۱۸)

(۱۱۶) قال تعالى: اقتربت الساعة وانتق القمر وان يروا آية يعرضوا ويقولوا سحر مستمر (القمر: ۱، ۲). وعن مجاهد عن ابن عمر ؓ قال: انطلق القمر على عهد رسول الله ﷺ فقال رسول الله ﷺ اشهدوا (ترمذي، باب ما جاء في انشقاق القمر، ۴۱ و ۲). وعن ابن مسعود ؓ قال: بينما نحن مع رسول الله ﷺ بمنى فانشق القمر فلقين فلقة من وراء الجبل وفلقة دونه فقال لنا رسول الله ﷺ اشهدوا، يعني اقتربت الساعة وانشق القمر (ترمذي ابواب التفسير، ۱۶۳-۲). وعن انس ؓ قال سال اهل مكة النبي ﷺ آية فانشق القمر بمكة مرتين فنزلت اقتربت الساعة وانشق القمر وان يروا آية يعرضوا ويقولوا سحر مستمر، الخ (ترمذي، ۱۶۹، ۲)

وعن ابن مسعود ؓ قال انشق القمر على عهد رسول الله ﷺ فرقتين فرقة فوق الجبل وفرقة دونه (اي تحته) فقال رسول الله ﷺ اشهدوا (الجامع الصحيح للبخاري، ۷۲۱، ۲). قال تعالى انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون (الحجر، ۱۱۷)

(۱۱۸) قال تعالى: قل لئن اجتمعت الانس والجن على ان ياتوا بمثل هذا القرآن لاياتون بمثله ولو كان بعضهم لبعض ظهيرا (اسراء: ۸۸)

(۲) صلح حدیبیہ: د صلح حدیبیہ^(۱۱۹)

پر موقع باندي يو وار د صحابه کرامو د کومو چي تعداد تقریبا یونیم زر وو د ابو د کموالی شکایت پیدا سو، اود نبی ﷺ په خدمت کي حاضر سوه، اود اوبو دنه پیدا کیدو شکایت یي وکړی د نبی ﷺ ومخ ته یو لوبنی د ابو پروت وو نبی ﷺ په هغه اوبو سره اودس تازه کړی اوهغه لوبني ته یي خپل مبارک لاس وروا چوی نو د ده مبارک دگوتو تر مابین اوبه جاري سوی تر داسي وخته پوري چي ټولو حضراتو د هغه لوبني څخه اوبه وچنبلي او اودسونه یي په تازه کړه.

حضرت جابر رضی الله عنه فرمایي که چیري په دغه ورځ موږ یو لک هم وای نو زموږ ټولو به بس سوی وای.

(۴) د درختي حکم منل^(۱۱۹) یو وار و حضرت نبی

کریم ﷺ ته د قضاء حاجت ضرورت پیدا سو او په هغه ځای کي څه د ستر ځای نه وو د یو تنیلې پر غماره دوي درختي وي جلا جلا نبی ﷺ د یسوي درختي بسا خوننه ونيول ورته وي ویل د الله تعالی په حکم سره رما خبره

(۱۱۹) رواه البخاري في التيمم الصحيح، رقم ۱۲۵۲... عن جابر بن

ومنه نو هغه درخته د نبي ﷺ سره روانه سوه لکه
خرنگه چي يو فرمانبرداره اوښه د سړي سره روانه وي
تر داسي وخته پوري چي نبي ﷺ دوهمي درختي ته
راغلي او دهغي ښاخونه يي هم ونيول او ورته وي ويل
چي دالله تعالی په حکم سره زما اطاعت وکړه خرنګه
چي دواړې درختي سره يو ځای سوي نو نبي ﷺ خپل
حاجت پوره کړی د هغه وروسته بيرته دواړې درختي
و خپل خپل ځای ته ولاړي.

(۵) د غرونو سلام کول: حضرت علي ؑ فرمايي چي زه
د نبي ﷺ سره په مکه مکرمه کي وم يو وخت د نبي ﷺ
سره و صحرا ته ووتم.

نو چي کومه درخته او کوم غره به ومخته راتلی هغه به دا ويل:
﴿السلامُ عليك يا رسول الله﴾ (۱۲۰)

د دې څخه علاوه نوري معجزې هم د احاديثو په کتابو
کي موجودي دي د کوم څخه چي د نبي ﷺ د نبوت
ښکاره تاکيد کيږي.

(۲۰) رواه مسلم رقم ۱۲۰۳ عن جابر

(۵) پنځم باب

قيامت، حشر، اونشر

سوال: د موت (مرگ) حقيقت څه دی؟

ځواب: مرگ د الله تعالى يو مخلوق دی کوم چي الله تعالى پيدا کړي دی (۱۲۱)

هر کله چي پريو ساه لرونکي باندي راسي نو د هغه د جسم څخه د روح رابطه ختم کړي. دا وهر ساه لرونکي لره ضرور راځي (۱۲۲)

د مرگ په راتلو سره ميت د عالم دنيا څخه و عالم برزخ ته نقل کيږي.

سوال: د مرگ په باره کي اسلامي عقېده څه ده؟

ځواب: د مرگ په باره کښي زموږ عقېده دا ده چي د هرنفس لپاره يو وخت مقرر دی. کوم چي الله تعالى مقرر کړی دی.

(۱۲۱) رواه الترمذي عن علي بن ابي طالب حديث ۳۶۳۵، ودارمي، رقم ص ۲۵

ج ۲۱، والترغيب، والترهيب ۲: ۲۲۹

(۱۲۲) قال تعالى الذي خلق الموت والحياة ليلوكم ايكم احسن عملا

(ملک ۲)

نوهيڅ نفس ته هم دهغه دمقرره وخت څخه يو گورې هم
مخکي يا وروسته نه راځي (۱۲۳)

اودامرگ وهر ساه لرونکي لره ضرور بالضرور راځي هيڅ ساه
لرونکي شي دمرگ څخه نه سي پاته کيدلای (۱۲۴)

مرگ دمسلمان مؤمن لپاره دنعمت اوراحت سبب دی کوم چي
ديو کافر اونافرمانه لپاره دعذاب اوعقاب ابتداء وي (۱۲۵)

دقيامت په ورځ چي هر کله اهل جنت وجنت ته اوهل جهنم
وجهنم ته ورسيري نو به مرگ ديو برگ پسه په شکل کښي

راوړل سي اودجنت او دورځ په منځ کښي به حلال کړل سي
بيا به جنتيان په جنت کښي اودورځيان به په دورځ کښي

دهميشه لپاره پاته سي (۱۲۶)
سوال: برزخ څه دی؟

(۱۲۳) قال تعالى: كل نفس ذابغة الموت (آل عمران ۱۸۵)

(۱۲۴) قال تعالى: فاذا جاء اجلهم لا يستأخرون ساعة

ولا يستقدمون (نحل ۶۱)

(۱۲۵) قال تعالى: اينما تكونوا يدرككم الموت ولو كنتم في بروج

مشيدة (النساء: ۷۸)

(۱۲۶) الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر (رواه ابن ماجه كتاب الزهد، رقم

۴۱۱۳، [مکتبه علميه بيروت] سنن الترمذي، رقم ۲۳۲۹، مسلم، رقم

۲۹۵۶ مسند احمد ۲: ۳۲۳)

خواب: هر انسان د پيدا كيدو څخه وروسته تر درو

دورو تيريزي

(۱) د پيدا كيدو څخه وروسته تر مرگ دمخه. دا

عالم دنيا ده.

(۲) د مرگ وروسته بيا د قيامت تر راتلو پوري دا

د عالم برزخ دوردي.

که چيري مړی په قبر کښي وی نو هغه قبر دده لپاره برزخ

دی، او که د يو څيرونکي حيوان په نس کي وي غرض دا

چي هر ځای وي د هغه لپاره هغه ځای برزخ دی (۱۲۷)

(۳) د قيامت د قائميدو څخه وروسته بيا د هميش

(۱۲۷) عن ابي سعيد الخدري رض (في حديث طويل) يوتى بالموت يوم القيامة على صورة كبش املح فيذبح بين الجنة والنار [متفق عليه] رواه البخاري في الجامع الصحيح ، رقم ۴۷۳۰ - مسلم ، رقم ۲۸۴۹ ، وعن ابن عمر رض قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا صار اهل الجنة الى الجنة واهل النار الى النار جئى بالموت حتى يجعل بين الجنة والنار ، ثم يذبح ، ثم ينادي مناد يا اهل الجنة خلود لاموت ويا اهل النار خلود لاموت فيزداد اهل الجنة فرحا الى فرحهم ويزداد اهل النار حزنا الى فرحهم ويزداد اهل النار حزنا الى حزنهم (الجامع الصحيح للبخاري ، رقم ۶۵۴۸ ، ص ۲۰۰ - ج ۴ فتح الباري ، رقم ۶۵۴۸ ، ص ۴۱۵ - ج ۱۱ كنز العمال ، رقم ۳۹۴۵ ، ص ۱۰ - ج ۱۴

لپاره دا دور دارالبقاء او دار آخرت دی. (۱۲۸)

سوال: د مرگ وروسته په عالم برزخ کي د انسان سره څه معامله کيږي؟

ځواب: د مرگ وروسته هر ميت که دی مسلمان وي او که کافر وي عالم برزخ ته رسيږي. چي هلته بيا د مؤمن روح ته د زيری او خو شخبريانو سره په ډير اعزاز او اکرام سره پراوو آسمانو باندي ورل کيږي او د الله تعالی په حکم سره د ده نوم په عليين کي ليکل کيږي او که خدا نخواستہ کافر وي نو د هغه روح په ډير تکليف سره د ده د جسم څخه ايستل کيږي او په يو ډيره بد بويه توکر کي بند کږي او آسمانو ته يي يوسي. ليکن د آسمان دروازي وهغه ته نه خلاصيږي، او د الله تعالی په حکم سره د هغه روح د مخکي تر ټولو په تنگه حصه کي غورځول کيږي. نو بيا مؤمن يا کافر چي هر کله په قبر کي بنځيږي نو د ده روح بيرته د ده و جسم ته راوړل کيږي. او منکر اونکير د هغه څخه سوال کوي که چيري

(۱۲۸) قال في شرح العقيدة الطحاوية ، اعلم ان عذاب القبر هو عذاب البرزخ فكل من مات وهو مستحق للعذاب ناله نصيبه منه قبر اولم يقبر اكلته السباع او احترق حتى صار رمادا نسف في الهواء او صلب او رقت في البحر وصل الى روحه وبدنه من العذاب ما يصل الى المقبور (ص ۴۵۱)

میت موئن وي نو د منکر او نکیر د سوالونو جوابونه صحیح ورکوي او که کافر وي نو د سوالونو د جوابو څخه لاعلمي ښکاره کوي. څرنگه چي سوال او خواب وسي نو د موئن لپاره د جنت يو فرش غوړول کېږي او د جنت وځواته يو دروازه ورته خلاصه سي، او قبر د ده لپاره تر کومه ځايه چي د ده سترگي کار کوي فراخه سي. کوم چي بر عکس د کافر لپاره د اور يو فرش و غوړول سي او د جهنم دروازه د ده په قبر کي را خلاصه سي چي ده ته په قبر کي د جهنم گرمي او د اور تاو رسېږي او پرده باندي قبر دومره تنگ کړل سي چي د ده د دواړو طرفو پښتي يو په بل کي سره کښيوزي (العياذ بالله تعالى) (۱۲۹)

د ټولو اهل السنة والجماعة عقیده ده چي عذاب قبر او د برزخ راحت خوشحالي او زيری ورکول کېږي او کفارو منافقينو او گناه گارانو ته عذاب او تکليف ورکول کېږي (۱۳۰)

(۱۲۹) قال في شرح العقيدة الطحاوية. قال حاصل ان الدور ثلاث دار الدنيا ودار

البرزخ ودار القرار ص ۴۵۲

۱۳۰۱. کمليورډ في رواية عن ابي عبد الله بن عاذب قال قال كما في جنزة في مبيع الغر فداانا النبي ﷺ ففعد وفعدنا حوله كان على رؤوس الطير وهو يلحد له فقال اعود بالله من عذاب القبر ثلاث مرات. ثم قال ان العبد المؤمن اذا كان في اقبال من الآخرة وانقطع من الدنيا نزلت اليه ملائكة من السماء بيض الوجوه كان وجوههم الشمس معهم كفن من أكفان الجنة وجنوط الجنة حتى يجلسوا له مد البصر. ثم يحيى ملك الموت ﷻ حتى يجلس عند رأسه فيقول ايها النفس الطيبة اترجى الى مغفرة من الله ورضوان قال فتخرج تسيل كما تسيل القطرة من القساء الخ رواه احمد ۲۸۷. ۲۸۸. ۴ - ابو داود - رقم ۴۷۵۳، وقال في شرح الفقه الاكبر واعادة الروح الى العبد اي جسده بجميع اجزائه لو بعضها مجتمعة او متفرقة في قبره حق ص - ۹۰.

سوال: منکر نکیر څه دی؟

ځواب: دا ملائکي دي. کوم چي د مړي څخه په عالم برزخ کي دري سوالونه کوي.

(۱) ستا رب څوک دی!

(۲) ستا دين څه دی!

(۳) ستا رسول څوک دی!

څرنگه چي د اهل سنت والجماعت عقیده ده چي هر کله چي يو ميت په قبر کي ايسودل کيږي نو د هغه روح بيرته جسم ته راوړل کيږي. او منکر نکير د هغه څخه دا دري مذکورہ سوالونه کوي. (۱۳۱)

سوال: د قيامت حقيقت څه دی؟

ځواب: هر کله چي په دي دنيا کي يو هم د الله تعالی نوم

اخستونکي نه سي پاته کفیر او شرک او نافرمانی وغورځيږي

نود الله تعالی په حکم سره حضرت اسرافيل عليه السلام شپيلي

(۱۳۱) قال تعالى: النار يعرضون عليها غدوا وعشيا ويوم تقوم الساعة ادخلوا آل فرعون اشد العذاب (المؤمن ۴۶)، وقال تعالى اليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم تقولون على الله غير الحق - الاية (انعام ۹۳)، وقال تعالى ولوترى اذ يتوفى الذين كفروا الملائكة يضربون وجوههم وادبارهم وذوقوا عذاب الحريق (الانفال ۵۰)، وعن عبد الله بن عباس رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم بقبرين فقال انهما يعذبان وما يعذبان في كبير. الحديث (الجامع الصحيح للبخاري، رقم ۲۱۸ - مسلم، رقم ۲۹۲).

پوکي او مخکه به تکره تکره سي، او غرونه به داوسپنو
دبخرکوپه خير والوزي، غرض دا چي ټوله دنيا به فنا سي
دکوم چي د ټيز درد ناکه او پيريدونکي آواز څخه يي
ټوله ساه لرونکي شيان مړه کېږي او د الله تعالی څخه
ماسوا به هيڅوک پاته نه سي (۱۳۲)

بيا به دوهم وار شپيلې پوکړي سي نو بيا به ټول د حساب
او کتاب لپاره ژوندي کړل سي هم د دي حالت نوم قيامت
او حشر او نشر دی (۱۳۳)

سوال: قيامت کله راځي؟

خواب: د قيامت خبره انبياء کرام عليهم السلام و خپلو امتوته کړيده او
هر پېغمبر خپل امت ته دا خبره رسوليده ليکن د الله تعالی
پېغمبر صلى الله عليه وسلم چي راغلی نو دا خبره يي وښوول چي قيامت نژدي را
رسيدلی دی (۱۳۴)

۱۳۲، لما فی حدیث براء بن عازب المذکور آنفا . فتعاد روحه فی حسده وياتيه ملكان
فيجلسانه فيقولان من ربك . فيقول هاه هاه . فيقولان له مادينك . فيقول هاه هاه لا ادري .
فيقولان له من هذا الرجل الذي بعث فيكم . فيقول هاه هاه لا ادري . فينادي مناد من السماء ان
كذبت عبيدي فافترسوه من الناري وافتحووا له بابا الى النار فياتيه من حرها وسمومها وضيق عليه
قبره حتى تخلف فيه اضلاعه . الخ (سنن ابى داود . كتاب السنة . رقم ۴۷۵۳)

(۱۳۳) لا تقوم الساعة حتى يقال في الارض الله الله (مسلم ۸۴) لا تقوم الساعة
الا على شرار الناس (الدر المنثور . ۵۴ ۶)

(۱۳۴) وقال تعالى ثم نفخ فيه تارة خرى فاذا هم قيام ينظرون الزمر ۶۸، وقا
تعالى ثم انكم يوم القيامة تبعثون (المؤمنون ۱۶)

اوزه په دې دنيا کې آخري رسول يم. ليکن داچې قيامت کله راځي! د دې خبرې صحيح تاريخ خوڅه کوي تر کال او صدي پوري د الله تعالیٰ څخه علاوه بل هيڅ چاته معلوم نه دی (۱۳۵)

دايو داسې پټ راز دي چې الله ﷻ چې خالق د ټولو کائناتو دي و هيڅ نبي يا ملانکې ته هم نه دی ورنښولی (۱۳۶)
هو! الله تعالیٰ د حضور اقدس ﷺ په ذريعه سره د قيامت څه نښاني رانښوولي دي. په هغو کې اکثره ښکاره سوي يو څو غټي غټي علاماتي لاتراوسه ښکاره کيدل پاته دي (۱۳۷)

سوال: د قيامت نښاني څه دي؟

ځواب: د قيامت نښاني پر دوه ډوله دي.

(۱۳۵) قال تعالى: اقتربت الساعة وانشق القمر القمر (۱) وعن انس قال قال رسول الله ﷺ بعثت انا والساعة كهاتين، وأشار ابو داود بالسبابة والوسطى فما فضل احدهما على الاخرى (ترمذي، ابواب الفتن، ۲۴۴)

(۱۳۶) قال تعالى: ان الله عنده علم الساعة (لقمان ۲۴) وقال تعالى يسئلونك عن الساعة ايان مرساها قل انما علمها عند ربي لايجلها لوقتها (الاهوالاية (الاعراف: ۱۸۷))

(۱۳۷) كما ورد في حديث جبرئيل ما المسؤول عنها باعلم من السائل (الجامع الصحيح للبخاري، رقم ۵۰ مسلم، رقم ۸، ۱۰، ابو داود، رقم ۴۶۹۰، نسائي، رقم ۴۹۹۰، ابن ماجه، رقم ۶۳، ۶۴، مسند احمد، ص ۱۲۹، ص ۱۶۳، ج ۴، ۴)

اول: کشني نښانياني، اولوی نښانياني.

علامات صغری: یعنی هغه کشني نښانياني کوم چي ښکاره سوي خو دي لیکن تر اوسه پوري انتها ته نه دي رسیدلې ورځ په ورځ په هغو کي زیاتوالی راځي تر داسي وخته پوري چي علامت کبری یعنی هغه غټي نښانياني ښکاره کیږي علامت صغری: خوږیږي دي په کومو کښي چي څه نښانياني ذکر کیږي، نبي کریم ﷺ و فرمایيل: د قیامت څخه مخکښي شپږ نښانياني ښکاره کیږي.

(۱) زما وفات کېدل.

(۲) د بیت المقدس فتح کېدل.

(۳) په مسلمانانو کي یو وبائي مرض.

(۴) د مال او دولت دومره زیاتېدل چي خلگ به سل دیناره

هیڅ نه بولي

(۵) د عربو په ملک کي په کور کور کي د فتنې داخلیدل

(۶) د مسلمانانو او عیسائیانو په منځ کي صلح کیدل او بیا د

عیسائیانو د طرفه څخه د هغي خلاف ورزي کول (۱۲۸)

په دي شپږو مذکورہ علامو کي پنځه اوس هم ښکاره

سوي دي چي د نبي کریم ﷺ رحلت وسو.

بيا د حضرت عمر ؓ په زمانه كې بيت المقدس فتح سو او د حضرت عمر ؓ د خلافت په دوره كې د عمواس پر مقام باندي داسي طاعون راغی چي په دري ورځې كې ديارلس زره مسلمانان وفات سوه كوم چي څلرمه او پنځمه نښاني د حضرت عثمان ؓ په دور خلافت كې ښكاره سوې چي د مسلمانانو سره د مال او دولت خوند په خرواروسو په يوه حديث كې راغلي دي چي پر څلگو باندي به داسي زمانه راسي چي پر دين باندي د قائميدونكي چا حالت به داسي وي لكه د ارو سكروته چي پلاس كې نيسي (١٣٩)

تجارت به زيات سي تر داسي وخته چي ماینه به د ميرپه سره په تجارت كې شريكه اومدد گاره وي دخپلوانو سره به د تعلق پرېښولو واقعاتي زياتي سي. دليكلورواج به زيات سي ددرواغو د شاهدي ډير والي به وي (١٤٠)

(١٣٩) عن عوف بن مالك قال اتيت النبي ﷺ في غزوة تبوك وهو في ليلة من ادم، فقال اعدد ستابين يدي الساعة موتي، ثم فتح بيت المقدس، ثم موتان ياخذ فيكم كقاص الغنم، الحديث (بخاري: ٣١٧٦)

(١٤٠) عن انس عن النبي ﷺ ياتي على الناس زمان الصابر فيهم على دينه كالقايض على الجمر (ترمذي، ٥٠٢)

د قومو او د قبيلو مشران به منافقان اورزبان او فاسقان وي،
 د خپلوانو او قريبانو حقوق به تر پښو لاندي كېږي او د
 بيگانه وو خلكو سره به بڼه سلوك ګول كېږي.
 د مابني فرمانبرداري او د مور او پلار نافرمانې به كېږي (١٤١)
 سلام به صرف و خپلو شناخته و وته كوي (١٤٢)
 شپنيان او داسي نور د كمي درجي خلك به د فخر په
 طريقه سره لوړ لوړ عمارتونه او بنگلې جوړ وي (١٤٣)
 د شرابو نوم به نبيذ (شربت) د سود نوم به تجارت،
 او درشوت نوم به هديه ايښول كېږي او دا به حلال كني.

(١٤١) عن ابن مسعود عن النبي ﷺ ان بين يدي الساعة تسلي الخاصة
 وفشو التجارة حتى تعين المرأة زوجها على التجارة وقطع الارحام وفشو
 القلم وظهر الشهادة بالزور

(١٤٢) عن ابي هريرة عن النبي ﷺ ، اذا اتخذ الفئ دولا ولا امانة مغنما
 والزكاة مغرما وتعلم لغير الدين واطاع الرجل امراته وعق امه ودنى صديقه
 واقصى اباها وظهرت الاصوات في المساجد وساد القبيلة فاسقهم وكان زعيم
 القوم اذ لهم واكرم الرجل مخافة شره الخ (ترمذي، ٢٢١٦)

(١٤٣) عن ابن مسعود عن رسول الله ﷺ يقول لا تقوم الساعة حتى
 يكون السلام على المعرفة وحتى تخذ المساجد طرقا لا يسجد لله فيها حتى
 يتجاوز حتى يبعث اعلام بالشيخ بريدا بين الافقان وحتى ينطلق الفجر الى
 الارض النامية فلا يجد فضلا (الدر المنثور، ٥٣، ٦ - كنز العمال، رقم
 ٣٨٥٨٤، ص ٢٤٦ - ج ٤١)

١٤٤) بنځي به د بنحو سره اونر به دنرو سره ودونه کوي
 بنځي به داسي باريکي او چسپي جامي اغوندي چي په
 هغو کي به دوی لڅي بنکاري او د دوی سره به
 دبختي او بن دبوک رنگه پورته پورته بنکاري، او دوی
 به خپلي ملاوي او کناتي بنوروي رواني به وي علامت
 صغری نوري هم په احاديثو کي موجودي دي د هغو
 ټولو خبر حضور اقدس ﷺ په هغه زمانه کي ورکړی وو
 کوم چي د داسي خبرو تصور هم مشکل وو ليکن اوس
 ټوله مخلوق دا نښاني پخپلو سترگو سره ويني خپله
 به هم د نرانو و طرفته مائله وي، اونران به خپل و طرفته
 متوجه کوي ١٤٥)

سوال: لوی علامتي (نښاني) د قيامت کومي دي؟

ځواب: د قيامت لوی لوی نښاني دادي

(١) **ظهور مهدي:** د مسلمانانو اخيري امير به حضرت

(١٤٤) كما ورد في حديث جبرئيل، وان ترى الحفاة العراء العالة رعاء شاء بييت
 وايون في الضمان، الخ (سنن ابوداود، رقم ٤٦٥٥، ص ٢٢٣ - ج ٤)
 (١٤٥) كما في الامتعة، ومنها اذا استعملت هذه الامة انحصر بالنبي
 والرسا بالبيع، والتمسحت بالهدية، ومنها اذا استغفر النساء بالنساء والرجال
 بالرجال فيشرهم بربح حمراء (ديلمي، سنن ابن ماجه بحواله الامتعة ص ٧٢)

امام مهدي عليه السلام وي، د ده د راتلو به هغه وخت وي چي
 د دجال د راتلو وخت دی حضرت امام مهدي عليه السلام د
 حضور اقدس عليه السلام د اولاد څخه دی د ده نوم به محمد او د
 پلار نوم به يي عبدالله وي ^(١٤٦)

دده قد به اوږد وي، جسم به يي مضبوط او تکړه وي
 پزه به يي نري او جگه وي ^(١٤٧)

په ژبه کي به لږ بنديرې هر کله چي دی د ژبي بنديده په
 عذاب کي نو دی به پر خپلو ورنو باندي لاسونه مېري ^(١٤٨)
 دی به د څلويښتو کلو په عمر کي ښکاره سي د هغه
 وروسته به اووه يا اته کاله نور ژوندي وي ^(١٤٩)

(١٤٦) عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ صنفان من امتي من اهل النار لم
 اراهم بعد . نساء . كاسيات عاريات مائلات مميلات على رؤسهن امثال اسنة الابل
 لا يدخلن الجنة ولا يجدن ريحها . الخ (مسلم ٢١٢٨ - مسند احمد . ٢٤٤٠)

(١٤٧) عن زر عن عبد الله قال قال رسول الله ﷺ لا تذهب الدنيا حتى يملك
 العرب رجل من اهل بيتي يواطى اسمه اسمي واسم ابيه اسم ابي . الحديث (رواه
 الترمذي . ٢٤٦) وقال في حديث سفيان ، لا تذهب الدنيا ، اولا تنقضي الدنيا
 حتى يملك العرب رجل اهل بيتي ، يواطى اسمه (ابوداؤد ٤٢٨٥)

(١٤٨) عن ابي سعيد الخدري رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ المهدي مني اجلي الجبهة
 واقني الاتف (ابوداؤد : ٤٢٨٥)

(١٤٩) قال الامام البرزنجي في الاشاعة . في لسانه ثقل واذا بطا عليه الكلام
 ضرب فحذه الايسور بيده اليمني (ص ٨٩)

(۲) **ظهور دجال**: دجال به يو درواغجن څوک وي د کوم چي به چپه سترگه رنده وي او ويښتان به يي د حبشيانو رنگه يعني (پيچلي پيچلي) وي او دده پرتندي باندي به، ک، ف، ر، ليکلي وي^(۱۵۰)

يو غټ خر به د سپريدو لپاره ورسره وي د کوم رنگ چي به ډير سپين وي، او د ده د خړه د دواړو غوږو ترمنځ به داوينا لاسه قدره فاصله وي د ده رفتار به دوریځي او د باد په شان تيزوي^(۱۵۱)

دی به د عراق او د شام په منځ کي ښکاره کيږي تر ټولو دمخه به د نبوت دعوه وکړي د ده څخه به يو اور وي چي وهغه ته به دی جهنم وايي او د ده سره به يو باغ وي چي وهغه ته به دی جنت وايي ليکن حقيقت به ددي برعکس وي.

(۱۵۰) عن ابي سعيد الخدري رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم المهدي اجلي الجبهة واقني الانف، يملا الارض قسطا وعدلا كما ملئت جورا وظلما يملك سبع سنين (ابو داؤد: ۴۲۸۵)

(۱۵۱) عن انس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ما بعث نبي الا انذر امته الاعور الكذاب الا انه اعور وان ربكم ليس باعور وان بين عينيه مكتوب ك. ف. ر. (بخاري: ۷۱۳۱، مسلم: ۲۹۳۳) وعن النواس بن سمعان رضي الله عنه قال ذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم الدجال ذات غداة (الي قوله) انه شاب جعد قطط عينها طافئة (مسلم: ۲۹۳۷ - ترمذي: ۲۲۴۵ - ابن ماجه: ۴۰۷۵)

دی به سره دخپله لښکره پر بي شماره هیوادو او ملکو باندي گرځی اوفساد ته به وده ورکوي. کوم څوک چي دده اطاعت کوي په هغه به خپل دجعلي جنت سيل کوي او څوک چي دده مخالفت کوي هغه به په هغه خود ساخته جهنم کي اچوي. کوم څوک چي دده په اور کي واچول سي د هغه اجر او ثواب يقيني دی او گنا هونه به يي معاف سي. دي به گرځي اورا گرځي فسادونه به کوي او دمکې شريفي و خواته به راځي ليکن د ملائکو د حفاظت دوجهي به دمکې شريفي وحدودوته نه سي داخلیدلای دمکي شريفي څخه چي ناکامه سي بيابه دمديني و طرفته مخکي اود جبل احد سره به خپل اوطاقونه جوړ کړي ليکن مديني منوري ته به هم نه سي دا خلیدلای بيا به په شام کي د فلسطين يوه ښارته ځي او مسلمانان به د حضرت مهدي عليه السلام په قيادت کي په بيت المقدس کي پر يوه غره باندي پاتېږي (١٥٢)

(١٥٢) وعن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال يخرج الدجال على حد من حدسراي شديد البياض مابين اذنيه سبعون ذراعاً، مشكوة المصابيح ٥٤٩٣، رواه البيهقي في كتاب البعث والنشور، كما روى عن الزهراء رضي الله عنها بن مسعود رضي الله عنه قال ذكر رسول الله صلى الله عليه وسلم الدجال ذات فماة، على قومه، قلنا يا رسول الله فما امرأه في الارض قال كالغيث استبرته الريح، الخ، رواه مسلم ٢٩٣٧، ترمذي ٢٢٤٥، ابن ماجه ٧٥-٧٤،

(٣) نزول عيسى عليه السلام: هر کله چې دا محاصره (بند والی) اوږده سي نو حضرت امام مهدي عليه السلام به د دجال سره د جنگ فيصله وکړي د جنگ لپاره صفونه جوړ سي. او دواړه لښکره به د جنگ لپاره تيار سي په دې وخت کښي به يو ورځ مسلمانان د سحر دلمانځه په جماعت سره د ادا کولو لپاره دريږي او امام مهدي عليه السلام به د امامت لپاره مخته کيږي نو به حضرت عيسى عليه السلام د دمشق د جامع مسجد پر مشرقي ميناره باندي په داسي حال کي چې خپل دواړه لاسونه به يي د دوو ملائکو پر اوږو باندي ايښي وي او د آسمان څخه به راکښته سي (١٥٣)

او د حضرت امام مهدي عليه السلام په امامت کي به لمونځ ادا کړي.

د حضرت عيسى عليه السلام حليه:

(١٥٣) عن ابي امامة الباهلي عليه السلام قال: خطبنا رسول الله صلى الله عليه وآله ، الى قوله ، وانه يخرج من خلة بين الشام والعراق فيقيث يمينا ويقيث شمالا ، انه يبدا فيقول انانبي ولانبي بعدي ، ثم يثنى ويقول انا ربكم حتى تموتوا وانه اعور وان ربكم ليس باعور وانه مكتوب بين عينيه كافر يقراه كل مؤمن كاتب او غير كاتب وان من فتنة ان معه جنة ونارا فاناره جنة وجنته نار ، وانه لا يبقئ شي من الارض الا وطنه وظهر عليه الامكة ومدينة لاياتيهما من نقب من نقابهما الا لقيته الملائكة بالسيف صلته ، الى قوله ، فاين العرب يومئذ قال هم قليل وجلهم بيت المقدس وامامهم رجل صالح فينما امامهم قد تقدم بصلي بهم الصبح اذ نزل عليهم عيسى بن مريم ، الخ (رواه ابو داود ٤٣١٦ - سنن ابن ماجه ٤٠٧٧)

د حضرت عیسیٰ عليه السلام قد درمیانہ، رنگ به یی سور، اوسپین، او وینستان بی تر ورخو پوزی غوړیدلی وی او سیده او صفا او خلدونکی به وی لکه څرنگه چې د غسل وروسته څلېږي (۱۵۴)

پر جسم مبارک باندي به یی سپکي د ژړ رنگ دوي جامې وی (۱۵۵)
 غرض دادی چې حضرت عیسیٰ عليه السلام به د لاس په اشاره سره وفرمایي چې زما او د دجال له منخ څخه لیري سي.
 د حضرت عیسیٰ عليه السلام په ساه کي به داسي تاثیر وی چې کوم کافر ته چې د ده ساه ور ورسیري هغه به فوراً مړ کیري.
 او تر کومه ځایه چې د ده سترگي مبارکي دید کوي تر هغه ځایه پوري به د ده ساه هم رسیري.

(۱۵۴) قال تعالى: وانه لعلم للساعة (زخرف، ۶۱) وقال تعالى وان من اهلي الكتاب الا ليوثنن به قبل موته، وعن النواس بن سمعان في حديث طويل، الى قوله، فبينما هو كذلك اذ بعث الله المسيح بن مريم فينزل عند المنار البيضاء الشرقي بدمشق بين مهرو ذيين واذعا كفيه على اجنحة ملكين اذا طاراسه قذر واذا رفع تحدر منه جمان كالولو، فلا يحل لكافر يجد ربح نفسه الامات ونفسه ينتهي حيث ينتهي طرفه فيطلبه حتى يدركه باب لد فيقتله، الحديث (رواه مسلم وغيره بحواله المذكوره)

(۱۵۵) عن ابي هريرة ان النبي ﷺ قال ليس بيني وبينه نبي يعني عيسى وانه نازل فاذا رايتوه فاعرفوه رجل مربوع الى الحمرة والبياض بين ممصرتين كان راسه يقطر وان لم يصبه بلل، الحديث (رواه ابو داود ۴۳۲۴)

دجال چي هر کله حضرت عيسى عليه السلام وويني داسي به ويليري لکه څرنگه چي مالگه په ابو کني ويليري ^(١٥٦)
 اوبيا به دجال دتینستي کوشش کوي حضرت عيسى عليه السلام به په هغه پسي وي پر باب لد باندي به دجال هر کړي کوم چي په دمشق کي (شام) د يو محلي نوم دی ^(١٥٧)

د دجال دمرگ وروسته به مسلمانان دهغه دلنکر يو يوسري تلاشوي او قتل کوي به يي هيخ يهودي ته به په هيخ يو ځاي کي دپناه ځای نه وي تر داسي وخته پوري که چيري يو يهودي تر يو درختي يا ډبري لاندي پناه واخلي نو هغه ډبره او هغه درخته به نعري وهي چي دا کافر دی ^(١٥٨)

د هغه وروسته به خلگ د مخکي پر مخ باندي په امن و امان او په ارامه او سکون سره اوسيري او امام مهدي عليه السلام به وفات سي

(١٥٦) فی روایة النّوأس بن سمعان: بین مهروذین منی مهروذة بالذال المعجمة ای ينزل فی حلیتین فیهما صفرة خفيفة (هامش التصريح لابي فتاح ابي غدة ص ٣٦)

(١٥٧) عن ابي هريرة رضي الله عنه قال قال النبي ﷺ لا تقوم الساعة حتى تنزل الروم بالاعناق اويدابق، الی قوله، فبینما هم يعدون للقتال یسوون الصفوف اذا اقيمت الصلوة فينزل عيسى بن مریم قامهم فاذا رآه عدو الله ذاب کما یذوب الملح فلو تركه لانداب حتى یهلك، الخ الحديث (رواه مسلم ٢٨٩٧)

(١٥٨) کما روي ابن ماجة عن ابي امامه الباهلي، حديث ٤٠٧٧، وفي ابي داود عن النوأس بن سمعان الکلابي، الحديث ٤٣٢١

(٤) ياجوج ماجوج

يو ورځ به و حضرت عيسى عليه السلام ته د الله تعالى له طرفه څخه حکم کيږي چي دى مسلمانان وکوه طور ته بوزي، او حضرت عيسى عليه السلام به هم دارنگه وکي. د دى وروسته به د ياجوج او ماجوج ديوال مات سي، او دوى به د خپل ځايو څخه را ووزي او په مخکه کي به تباهي جوړه کړي پر کومو اويو باندي چي راسي هغه به ټوله وچيني او ختم به يي کړي ^(١٥٩)

سوال: يا جوج او ماجوج څه دى؟

ځواب: ياجوج او ماجوج ديو فسادي قوم نوم دى ^(١٦٠)

کوم چي د يافت ابن نوح د نسل څخه دي ^(١٦١)

(١٥٩) عن ابي امامة الباهلي عن النبي ﷺ (في حديث طويل) فاذا انصرف قال عيسى ﷺ: افتحوا الباب فيفتح ورائه دجال ومعه سبعون الف يهودي كلهم ذوسيف محلي وساج فاذا نظر اليه الدجال ذاب كما يذوب الملح في الماء وينطلق هاربا ويقول عيسى: ان لي فيك ضربة لن تسبقني بها فيدرکه عند باب اللد الشرقي فيقتله فيهزم الله اليهود فلا يبقى شئ مما خلق الله يتواري به يهودي الا انطق الله ذلك الشئ، الحديث (ابوداؤد: ٤٣٢١ - ابن ماجه: ٤٠٧٧٠)

(١٦٠) قال تعالى: حتى اذا فتحت ياجوج وماجوج وهم من كل حدب ينسلون (الانبيا: ٩٦) عن النواس بن سمعان في حديث طويل فينماهم كذلك اذا اوحى الله عيسى ﷺ اني قد اخرجت عبادي لايدان لاحد بقتالهم فحرز عبادي الى الطور ويبعث الله ياجوج وماجوج وهم من كل حدب ينسلون، الحديث (مسلم: ٢٩٢٧ - ابوداؤد: ٤٣٢١ - ترمذي: ٢٢٤٥ - ابن ماجه: ٤٩٧٥ - احمد: ١٨١٤)

(١٦١) قال تعالى: قالوا ياذا القرنين ان ياجوج وماجوج مفسدون في الارض فهل نجعل لك خرجا على ان تجعل بيننا وبينهم سدا (الكهف: ٩٤)

ذوالقرنين د خلگو د حفاظت لپاره او خلگ د دوي د فساد او قتل و غارت څخه د ساتلو لپاره د دوو غرو تر مابين د اوسپني يو ديوال جوړ کړي او د دوي لاري يي وړيندي کړي د دی ديوال له سببه خلگ د دوي د فساد او غارت څخه محفوظه سوه (۱۶۲)

دا مضبوط ديوال اوس هم موجود دی قيامت ته نژدي به دا ديوال د الله تعالی په حکم سره مات سي (۱۶۳)

غرض دا دی چي دا قوم به د ديوال ماتيدو وروسته دمخکي پر هره هره حصه باندي وغورځوي، او ډيره سخته تباهي او بربادي به وکړي آخر به حضرت عيسى عليه السلام دياجوج او ماجوج لپاره بڼرا وکړي، او الله تعالی به دا قوم په يوه ناجورې باندي اخته کړي او د هغي ناجورې څخه به ټول مړه سي د هغه وروسته به حضرت عيسى عليه السلام او مسلمانان ومخکي ته راسي، اومخکه به دياجوج اوماجوج په لښو باندي لړلي وي. بيا به الله تعالی داسي مرغان راواستوي چي اوږدي اوږدي غاړي به ئي وي

(۱۶۲) قال ابن كثير (ياجوج وماجوج) قد قدمنا انهم من سلالة ادم عليه السلام بل هم من نسل نوح ايضا من اولاد يافث، الخ (تفسير ابن كثير، ۳: ۱۰۴)
(۱۶۳) قال تعالى آتوني زبر الحديد حتى اذا ساوى بين الصدفين قال انفخوا حتى اذا جعله نارا قال آتوني افرغ عليه قطرا فما استطاعوا ان يظهروه وما استطاع له نقبا (الكهف ۹۶ ۹۷)

او دا د ياجوج او ماجوج لښونه به پورته کوي په کوم ځای کي چي د الله تعالیٰ خوښه وي هلته به ئي غورځوي بيا به يو باران وسي او په هغه سره به مخکه بالکل صفا سي ^(١٦٤)
 د هغه وروسته به د مخکي پر سر باندي خاص خيرو وي دښمنياني او غلاوي اونور ټول منکرات به ختم سي. د مسلمانانو ولاس ته به بي انتها مال او دولت راسي د زهر والا وو حيواناتو زهر به د دوي څخه وايستل سي. او کښنيان به د مارانو سره سات تيروي. او درندگان به هم بي ضرره سي يو انار به دومره غټ وي چي پوره يو جماعت به بي خوري، غرض دادي چي په دي وخت کي به ژوند ډير مزه دار وي او د خير او برکت دا زمانه به اوه کاله وي ^(١٦٥)

(١٦٤) عن ابي هريرة عن رسول الله ﷺ قال، ان ياجوج وماجوج ليحضرون السد كل يوم حتى اذا كادوا يرون شعاع الشمس قال الذي عليهم ارجعوا فستحفرونه غدا فيعودون اليه كاشد ما كان حتى اذا بلغت مدتهم واتزاد الله ان يبعثهم على الناس حفروا حتى اذا كادوا يرون شعاع الشمس قال الذي عليهم ارجعوا فستحفرونه غدا ان شاء الله فيستثنى فيعودون اليه وهو كهينته حين تركوه فيحفرونه ويخرجون على الناس فينشفون المياء، الخ (تفسير ابن كثير، ١٠٤، ٣، ١٠٥)

(١٦٥) قال ابن كثير، فيدعوا عليهم عيسى بن مريم ﷺ فيقول، اللهم لا طاقة لنا وبد لنا بهم، فسلط الله عليهم دودا يقال له النعف فيفرس رقابهم ويبعث الله عليهم طيرا تاخذهم بمناقيرها فتلقئهم في البحر ويبعث الله عينا يقال لها الحياة يطهر الله الارض وينبتها حتى ان الرمانه ليشبع منها السكن، قيل، وما السكن يا كعب، قال، اهل البيت صحيح الاخبار ابن كثير، ١٩٦، ٣

بيا به حضرت عيسى عليه السلام وفات سي، او مسلمانان به دده
د جنازي لمونځ ورکړي او دي به دفن کړي ^(۱۶۶)

(۵) ذکر دخان:

يوه ورځ به پر آسمان باندي يو خاص دود وغوړېږي او بيا
به ومخکي ته راشوه سي.

ددي دود له سببه به مسلمانانو ته زکام رنگه معلوم سي.
ليکن دکافرانو سرونه به داسي سي لکه پر اور باندي چي
کباب سوي وي. دا دود به خلويښت ورځي وي هر کله چي
دا دود ختمېږي نو به دلوي اختر ورځ نژدي وي ^(۱۶۷)

(۶) لمر به دمغرب له خوا څخه راوځيږي

دذي الحجې د لسم تاريخ شپه ډيره اوږده وي، تر داسي
وخته چي کښنيان به د ډيره خوبه څخه په خوب سترې سي
خلگ به ډير فريشانه او خوا بدي سي، او حيواناتان به ناري
جوړي کړي، ليکن نه به سحار کيږي تر داسي وخته چي

(۱۶۶) كما رواه مسلم عن النواس بن سمعان في حديث طويل المذكور آنفا وكما
رواه ابو داود عن ابي امامة الباهلي في حديث طويل (ابو داود: ۴۳۲۲_ ابن
ماجه: ۴۰۷۷)

(۱۶۷) عن ابي هريرة رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه وسلم قال: ليس بيني وبينه نبي يعني عيسى عليه السلام الي
قوله، فيمكث في الارض اربعين سنة ثم يتوفى فيصلى عليه المسلمون (ابو داود:
۴۳۲۴_ احمد: ۲۴۳۷)

دا شپه د درو یا څلورو شپو برابره سی نو به لمر د مغرب له طرفه څخه په لږ روښنایي سره راوخیږي او دومره به راپورته سی لکه څومره چي د غرمې څخه مخکي وي اویا به بیرته د مغرب پر خوا باندي ډوب سی

د دي وروسته به بیا د خپل عام عادت مطابق د مشرق دخوا څخه راخیږي د مغرب له خوا څخه د لمر راختو وروسته به د توبي دروازه بنده سی، کافران به د کفره څخه او گناه گاران به د گناه څخه توبه کوي لیکن دا توبه به مقبوله نه وي (۱۶۸)

(۷) دابة الارض

د دي وروسته به په مکه معظمه کي د صفا غرد زلزلي څخه وچوي او د هغه څخه به یوه عجیبه نابله او یو نادره شکل لرونکی یو حیوان راووزي.

(۱۶۸) قال تعالى فارتقب يوم تأتي السماء بدخان مبين (دخان ۱۰) وروی ابن جریر فی تفسیر هذه الاية قال الصحابي الجليل عبد الله بن عمر رضي الله عنه يخرج الدخان فيأخذ المؤمن كهفته الزكام ويدخل في مسامع الكافر والمنافق حتى يكون كالراس الحنيد (ای کالراس المشوي علی الجمر) (تفسیر ابن جریر، ۱۳، ۱۱۳) وروی الطبراني عن حذیفه رضي الله عنه ان من اشراط الساعة دخانا يملئ ما بين المشرق والمغرب يمكث في الارض اربعون يوما، الاذاعة لما كان يكون بين يدي الساعة ص ۱۷۴.

د کوم چي به سر د غوايي په شان وي سترگي به يي د خنزير
 رنگه وي. غوږونه به يي د فيل په شان غاږه به يي
 د شتر مرغ رنگه وي خيگر به يي د زمري رنگه وي
 او د جسم رنگ به يي د پرانگ رنگه وي او لکي به يي
 د پسه پشان وي او پښي به يي د اوبښ رنگه وي او د هرو
 دوو پښو تر منځ به يي فاصله دوولس (۱۲) گزه وي
 د حضرت موسی عليه السلام لکره او د حضرت سليمان عليه السلام گتمي
 به ورسره وي دا به د هر مسلمان او کافر پر تندي باندي
 يو نښاني لگوي، دا يو عجيبه حيوان به پر ټوله دنيا
 گرځي، او د خلگو سره به خبري کوي چي هر کله دا
 حيوان کافران هم وويني نو ايمان به راوړي ليکن د دوی
 دا ايمان به بي فائدي وي (۱۶۹)

(۸) (د يمن اور)

(۱۶۹) قال تعالى: يوم ياتي بعض آيات ربك لا ينفع نفسا ايمانها لم تكن آمنت
 من قبل او كسبت في ايمانها خيرا (الانعام ۱۵۸) وعن ابي هريرة ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال
 لا تقوم الساعة حتى تقتل فئتان عظيمتان (الي قوله) وحتى تطلع الشمس من مغربها
 فاذا طلعت وراها الناس آمنوا جميعا فذلك حين لا ينفع نفس ايمانها الا الخ (البخاري
 ۷۱۲۱_ مسلم ۲_ ۳۹۰_ احمد ۳_ ۹۵_ الدر المشور ۵۱۶) وقال في
 الاشاعة روى ابن مردويه عن حذيفة رضي الله عنه قال سالت رسول الله صلى الله عليه وسلم ما آية طلوع الشمس
 من مغربها، قال تطول قدر ثلث ليلا وفي رواية البيهقي عن عبد الله بن عمرو بلفظ
 قدر ليلتين او ثلاث الخ (بحول الاشاعة للبرزنجي ص ۱۶۶)

بيابه يو اور د يمن د خوا څخه پيداسي کوم چي به خلگ
دمحشر (شام هيواد) ته بيابي. قرآن کریم به د انسانانو د
څيگرو او د قرآن مجيدو څخه پورته سي ^(۱۷۰)
(۹) د مسلمانانو مرگ

يو څو عمر وروسته به يوه ډيره بڼه هوا وچليږي. کوم چي
به د ټولو مسلمانانو روحونه قبض کړي، او هيڅ يو مسلمان
به پر دنيا نه سي پاته په دنيا کي به صرف د کفارو او بد
کارانو عملونه کېږي حکومت به د حبشي د کافرانو وي کوم
چي به خانه کعبه هم شهيده کړي، دري څلور کلونه به په
داسي حالت کي تير سي، چي نابيره به د جمعي په ورځ
پر لسم د محرم الحرام

(۱۷۰) قال تعالى اخرجنا لهم دابة من الارض تظلمهم ان الناس كانوا باياتنا
لا يوقنون (النحل ۸۶) وقال ابن جرير عن ابي الزبير انه وصف الدابة فقال راسها
راس ثور وعينها عين خنزير واذنها اذن قمل وقنفا قرن ايل وعنقها عنق نعامة
وصدرها صدر اسد ولونها لون نمر وخاصرتها خاصرة هرو وذنبا ذنب كبش
وقوائمها قوائم بعير بين كل مفصلين اثنا عشر ذراعا تخرج معها عصا موسى ^{تضيء}
وخاتم سليمان ^{تضيء} فلا يبقى مؤمن الا نكت في وجهه نكتة سوا، بخاتم سليمان
فتفشو تلك النكتة حتى يسود بها وجهه حتى ان الناس يتبايعون في الاسواق بكم
ذايا مؤمن بكم ذايا كافر ابن كثير، ۳، ۱۷۶)

حضرت اسرافيل عليه السلام شپيلي پوه كړي او پر دې بدو خلكو باندي به قيامت راسي ^(۱۷۱)

(۱۰) حشر او نشر:

سوال: حشر و نشر او عالم آخرت څه دي؟

ځواب: د اول وار شپيلي پوكلو څخه به ټوله عالم نيست او نابود سي تر داسي وخته چي خپله پر حضرت اسرافيل عليه السلام باندي به هم موت راسي او د الله تعالى څخه ماسوا ټول شيان به فنا سي. بيا دوهمه پله چي شپيلي پوه كړل سي نو به ټوله عالم دوهم وار ژوندي سي مړي به په فبروكي ژوندي سي او د قبرو څخه به راووزي، او ټوله به سره جمع سي او د حشر و ميدان ته به روان وي داغه ژوندي حشر او نشر يا د مرگه وروسته ژوندي كيدل دي ^(۱۷۲)

سوال: د عالم آخرت او د ميدان حشر څه حالتونه بيان كړي؟

(۱۷۱) عن حذيفة بن اسيد الغفاري قال: اطلع علينا النبي ﷺ ونحن نتذاكر، الى قوله: وآخر ذلك نار تخرج من اليمن تطرد الناس الى محشرهم، الخ الحديث (مسلم بشرح ابي: ۲۹۰۱)

(۱۷۲) عن النواس بن سمعان رضي الله عنه في حديث طويل، فينماهم كذلك اذ بعث الله ريحا طيبة فتأخذهم من تحت آباطهم فتقبض روح كل مؤمن وكل مسلم ويبقى شرار الناس يتهارجون فيها تهارج الحمر فعليهم تقوم الساعة (مسلم ۲۱۳۷ - ابن ماجه ۴۰۷۵ - ترمذي ۲۲۴۵)

خواب: د دوهمي شپيلي څخه چي هر کله ټول عالم بيا

(۱۷۳)

بيداره سي، او مړي ژوندي سي

نوبه لمر پر پاو بالا يوه نيزه مقدار باندي راکښته سي
او خلگ به د خپلو اعمالو په نسبت سره په خولو کي ډوب

(۱۷۴)

وي

څه خلگ به تر بجلکو پوري په خولو کي ډوب وي بعض
به تر زنگنو پوري ډوب وي څه به بيا تر نو پوري او څه به بيا
تر خپلو خلو پوري په خولو کي ډوب وي، په دي ورځ به
انسان بيله څه نشي نشه وي (۱۷۵)

ټوله انسانان به د حساب او کتاب لپاره د قيامت پر يو
ميدان باندي سره را جمع وي زموږ د خوږ نبي عليه السلام په
سفارش باندي به حساب او کتاب شروع کيږي (۱۷۶)

(۱۷۳) قال تعالى فاذا نفخ في الصور نفخة واحدة وحملت الارض والجبال فدكتا دكة
واحدة (الحاقة ۱۳ - ۱۴) وقال تعالى ونفخ في الصور فصعق من في السموات والارض الامن
ثناء الله ثم نفخ فيه اخرى فاذا هم قيام ينظرون (الزمر: ۶۷) وقال تعالى ثم انكم يوم القيمة
تبعثون (المؤمنون: ۱۶) وقال تعالى ويبقى وجه ربك ذو الجلال والاكرام (الرحمن: ۲۷)

(۱۷۴) قال تعالى ثم نفخ فيه اخرى فاذا هم قيام ينظرون (الزمر: ۶۸)

(۱۷۵) عن المقداد قال سمعت رسول الله يقول تدني الشمس يوم القيامة من الخلق حتى
تكون منهم كمقدار ميل فيكون الناس على قدر اعمالهم في العرق فمنهم من يكون الى كعبته
الحديث (رواه مسلم: ۲۸۶۴)

(۱۷۶) قال تعالى وترى النار من سكرى وما هم بسكرى الا يقرن الحج ۲)

و دا حساب او کتاب به د ټولو څخه کېږي د اعمالو وزن
 ټول به کېږي، او د اعمالو د تلو لپاره به میزان عدل يعني
 د انصاف ترازو اېښول کېږي د کوم چي په راسته پله کې به
 ښه عملونه، او په چپه پله کې به بد عملونه اېښول کېږي^(۱۷۷)
 د چا چي د نیکو اعمالو پله درنه سي نو هغه ته به په راسته
 لاس عمل نامه ورکړه سي، او د چا چي د گنهو نو پله درنه
 سي هغه ته به په چپه لاس عمل نامه ورکړه سي
 نیکان انسانان به د خوشحالي څخه خپل عمل نامه خلگوته
 ښکاره کوي او بد کاره او گناه گاره به په ډير حسرت او
 افسوس سره گرځي^(۱۷۸)
 او بيا به ټوله د پل صراط څخه تيرېږي.

پل صراط:

سوال: پل صراط څه شي دی؟

جواب: دا يو پل دی، کوم چي د وينسته څخه زيات باريک

(۱۷۷) كما رواه انس بن مالك في حديث السفاعة مسلم. ۲۴۵ ۲_ ابن ماجه

۴۳۰۶_ ۴۳۱۷

(۱۷۸) قال تعالى: ونضع الموازين القسط ليوم القيامة فلا تظلم نفس شيئا وان

كان مثقال حبة من خردل اثمتا بها وكفى بنا حاسبين (الانبيا، ۴۷).

(نړی) اوتر توري زيات تيره دي (۱۷۹)

اوپر جهنم باندي پروت دی، وټولو انسانانو ته به پر پل
صراط باندي دتيريدو حکم ورکړه سي (۱۸۰)
نيکان خلگ به پر هغه پل په ډيره سلامتې سره تير سي
او جنت ته به ورسيرې.

اوبد کاره او کفار به پر دي پل باندي و دوړخ ته شوه کيرې
او و دوړخ ته به ورلويرې (۱۸۱)

سوال: آيا گناه گاره مسلمان هم و جهنم ته ورلويرې؟

ځواب: هو! هغه مسلمانان چي په دنيا کي گناه وي کړي وي
اوپه رشتيا سره يي توبه نه وي کښلي نو د خداوندي قانون
مطابق به هغه په جهنم کي د خپلو گنهونو په سزا ورسيرې
اوباک اوصاف به سي بالآخر به جنت ته ولاړسي.
هو! او که الله تعالی پخپل رحمت سره دوی معاف کړي نو

(۱۷۹) قال تعالى فاما من اوتي كتابه بيمينه فقول هاوم قروا كتابيه اني ظننت
اني ملاق حسابيه فهو في عيشة راضية واما من اوتي كتابه بشماله فيقول ياليتني
لم اوت كتابيه ولم ادر ما حسابيه ياليتها القاضية انحاقة ۲۵، ۲۶، ۲۷)

(۱۸۰) قال في جمع الفوائد، وفي رواية قال ابو سعيد بلغني ان الجسر اذق من الشعر
واحد من السيف (للشيخين والنسائي) جمع الفوائد ۳۳ - ۲ - ۱۰۰۰ ص ۸۳۸ ج ۲

(۱۸۱) قال تعالى وان منكم الا واردها كان على ربك حتما مقضيا (مریمک ۷۱)

دوی به هم سیده و جنت ته داخل کړه سي ^{۱۸۲}

پر تقدیر ایمان

سوال د تقدیر حقیقت څه دی؟

خواب د کائناتو د هر شي پیدایښت او مرگ د هغه ښه او بد عملونه او انجام غرض داچي کوم شي چي په عالم کي ښه او بد څه کيږي دا ټوله الله تعالی د هغه د واقع کیدلو څخه مخکي همیشه پیژني، او ورته معلوم دی او الله تعالی پخپل علم کي هغه یوځای لیکلي دی د هغه نوم تقدیر دی. د دي تقدیر خلاف هیڅ یو بلگ هم حرکت نه سي کولای، که نه (العیاذ بالله) د الله تعالی د علم غلطیدل به لازم سي کوم چي محال او ناممکن دی ^{۱۸۳}

(۱۸۲) قال تعالی ثم نجی الذین اتقوا ونذر الظالمین فیها جثیا (مریم ۷۲)

(۱۸۳) وقوله ثم نجی الذین اتقوا ای اذا امر الخلاق کلهم علی نار وسقط فیها من سقط من الکفار والعصاة ذوالمعاصي بحسبهم نجی الله تعالی المؤمنین مالمتقین بحسب اعمالهم التي كانت فی الدنيا ثم یشفعون فی اصحاب الکبائر من المؤمنین فیشفع الملائكة والنبیون والمؤمنون فیخرجون خلقا کثیرا قد اكلتهم النار الا دارات وجوههم وهي مواضع السجود (الی قوله) حتی یرجعون من کان فی قلبه ادنی ادنی ادنی مثقال ذرة من ایمان ثم یرج الله من النار من قال یوما من الدهر لا اله الا الله وان له بعمل خیرا قط ولا یبقی فی النار الا من وجب علیه الخلود کما وردت بذلك الاحادیث الصحیحة عن رسول الله ﷺ ولهذا قال تعالی ثم نجی الذین اتقوا ونذر الظالمین فیها جثیا (تفسیر ابن کثیر، ۱۳۳، ۱۳۴، ۳)

پر تقدیر باندي ایمان راوڙل هه د هر مومن لپاره ضروري
دی. تر څه وخته چي پر تقدیر باندي ایمان نه وي هغه
مومن نه سي کیدلای^{۱۸۴}

دالله تعالی رسول ﷺ د تقدیر په باره کي د زیات بحث او
مباحثي کولو څخه امت منع کړي دی
له دي سببه د تقدیر په باره کي بحث او مباحثه کول نه دي
پکار^{۱۸۵}

جزء اول د تعليم العقائد پوره سو د الله تعالی په توفیق او
مدد سره وروسته به جزء ثاني وي کوم چي به د اسلام
پر فرقو باندي مشتمل وي او پر هغو باندي بحث کول، او
معرفت د هغه فرقو چي ناجیه دي پر الله توکل وي او د ده
څخه سوال د قبلهدو دی ابو امامة طاهر محمود

(۱۸۴) قال تعالى انا كل شئ خلقناه بقدر القمر ۴۹، وقال تعالى وكل شئ عنده
بمقدار الرعد ۸، وعن رسول الله ﷺ يقول ان اول ما خلق الله القلم، فقال له اكتب
فجرى بما هو كائن الى الابد الترمذي ۳۳۳۱،

(۱۸۵) كما في حديث جبرئيل المذكور

(۱۸۶) عن ابي هريرة رضى الله تعالى عنه قال خرج علينا رسول الله ونحن نتنازع
في القدر فغضب حتى احمر وجهه حتى كانما فقى من وجنتيه ارمان فقال ابهذا
امرتم ام بهذا ارسلت اليكم؟ انما هلك من كان قبلكم حين تنازعوا في هذا الامر
عزمت عليكم عزمت عليكم الاتنازعوا فيه ترمذي ۳۸۲۱،

نحمده ونصلي علي رسولہ الکریم

اما بعد

صحيح عقیده هغه بنياد او اساس دی پر کوم باندي چي
 دانسان د فلاح او نجات دارو مدار دی
 د عقيدې د صحيح کيدو څخه پرته د اعمال صالحه وو
 هيڅ قدر او قيمت نه دی

همداغه وجه ده چي قرآن کریم هم پر عقیده باندي ډير زور
 ورکړي. ترداسي وخته پوري چي الله تعالی فرمايي «ان الله
 لا يغفر ان يشرك به ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء»

ترجمه: الله تعالی په اعمالو کښي چي کومي
 نیمگړتیاوي وي هغه کوم چاته چي دده خوښه وي معافه
 وي مگر شرک (يعني د عقيدې نیمگړتیا او نقصان) د معاف
 کيدلو څه گنجائش نسته.

د دي آيت کریمه څخه په ډير ښه اندازه سره دا معلومېږي
 چي د عقيدې اصلاح او صحيح کيدل په اسلام کي څومره د
 اهتمام او غمخوردني شى دی.

همداغه وجه ده چي په هر دور کي باطلو قوتونو
 د مسلمانانو پر عقائدو باندي د تيري کولو هر ممکن

کوششونه کړي دي

الله تعالیٰ دي جزاء خیر ورکړي د اسلام وعلماوو ته چي دوی په هر دور کښي ددي باذلو قوتونو دمکر او فریب پرده ورڅيري کړې ده

او عقائد يي دهر قسم گډوډي او شک او شبهاتو څخه دپاک اوصاف لرلو کار په بڼه توگه سره سرته رسولی دی . لکه څرننگه چي پر دي موضوع باندي په هر دور کي کتابونه ليکل سوي دي . له هم دي کبله ديني مدرسي (چي ددوی دنورو مقصدونو سره سره يو اهم مقصد دمسلمانانو د عقائدو او افکارو صحيح کيدل او حفاظت هم دی) په دي مدرسو کي هم د عقائدو د تعليم اوبښوني يو خاص اهتمام کول کېږي او په ډير تفصيل او تحقيق سره د عقائدو تعليم ورکول کېږي . ليکن خو عموما په مدرسو کي داموضوع په لوړو درجو کي ورته ويل کېږي . په لاندي درجو کښي پر عقائدو باندي څه خاص قابل ذکر کتاب عموما نه ورته ويل کېږي دمدرسه اشرف العلوم بيت المکرم کورنگي چي هر کله شروع وسوه نو هلته په نصاب تعليم کي دا د عقائدو موضوع په لاندي درجو کي هم په

ډير اهتمام سره د ورته ويلو فيصله وکړل سوه
خوپه ابتدایي درجو کښي د معيار يو خاص کتاب هغه
وخت نه وو څرنگه چي زما گران زوی مولوي طاهر محمود
سلمه الله تعالی وزاده علما و عملا

د درمياني درجو د طالبانو لپاره د ايمان مفصل تشریح په
داسي اندازه کي وړشوولي وه چي د هغو په ضمن کي
د ضروري عقائدو مناسبه تشریح او د فاسدو عقائدو په
گوته کولو سره سره د هغو رد هم په سپکه اندازه سره کړي
وو

هرکله چي ده د دي د چاپولو اراده وکړه نو يي د تشریح
د طالبانو د آساني لپاره سوال او خواب کړه او بيا يي
دانوشته دمستندو او کتب حرو علماء کرامو په مخ کي د
اصلاح په غرض پيش کړه او د هغو تصديق او توثيق يي
هم تر لاسه کړ

څرنگه چي دا نوشته جناب مولانا مفتي دارالعلوم کراچي
جناب مفتي محمد عبد الله برمي صاحب مدظلهم العالی
او مولانا عاشق الهي صاحب دامت برکاتهم العالیه خو بالاستيعاب
مطالعه کړ او د هغه سره سره يي اصلاح هم وکړه

د دي حضراتو د اصلاح وروسته دا ڪتاب د دي قابل
وگرځيدي چي چاپ دي سي ، اود مدرسو په نصاب ڪنبي
دي داخل سي ، الله تعاليٰ دي دده دامحنت قبول ڪري
اودده لپاره دي ذخيره داخرت وگرځوي ، آمين

سحبان محمود رحمته الله عليه

۲۷ - ۲ - ۱۹ هجري

جامعه دارالعلوم ڪراچي

د مصنف عرض

نحمده ونصلي علي رسوله الڪريم

اما بعد :

د عقائدو اهميت دمسلمو خبرو څڻه دي ليڪن زمور په
ٽولنه ڪنبي چي څرنگه د عقائدو په اهتمام سره زده ڪولو
ضرورت دي عموما هغسي تعليم اوتعلم نه ليدل ڪيري
لڪه څرنگه چي په ابتدائي درجو ڪي د عقائدو پر موضوع
باندي ڇه قابل ذڪر ڪتاب په نصاب ڪنبي داخل نسته خو
بيا هم په درجه سادسه ڪنبي شرح عقائد خاص د دي
موضوع ڪتاب دي ليڪن دهغه دويلو وروسته هم طالب
العلم ته دده په زمانه ڪنبي پيدا سوو باطلو فرقو او جماعتو

او د هغوی د نظریاتو په باره کي خاص معلومات نه حاصلېږي په کومه زمانه کي پتي احقر په خپل مادر علمي دارالعلوم کراچي کي مدرس وم هغه وخت هم ماد خپلو استاذانو په خدمت کي د دي نیمگړتیا او کمي تذکره وکړه او دا هلیه مي ورڅخه وکړه چي دا موضوع دي د متوسطي څخه بیا تریو لوی درجاتو پوري مسلسل په نصاب کي شامله سي لیکن مشکل دا وو چي پر دي موضوع باندي نصاب موجود نه وو کوم چي په باقاعدہ تسلسل باندي شامل کړه سي کوم چي دا تجویز د متوسطي په دریم کال کي د تعلیمات اسلام د عقائدو حصه د شامل کیدو څخه مخته نه ولاړه وروسته بیا دغه حصه هم د طالب علمانو د استعداد څخه د لوړ والي په وجه د نصاب څخه وایستل سو. بیا هر کله چي پر احقر باندي په مدرسه اشرف العلوم (۱) زما په نزد د شرح عقائد څخه څکه د عقائدو پوره پوره معلومات نه حاصلېږي ولي چي شرح عقائد په حکمتو او منطقو ډک دی. او هر کله چي د عقائدو بحث ته ورسېږي چي عذاب قبر حق دی، نو طالبان او علما، ووايي بسته شرح عقائد تر مقام درس پوري ورسېدی، او هغه اصل مقصد چي اوس شروع سو هغه نه وایي، زه نه پوهېږم چي تر عذاب قبر پوري د دي مقام درس تعیین چا وکړی کیدای سي دا یو سازش وي چي زموږ د اسلافو توجه یي هم راخراښه کړه

احقر فضل الحق حقاني

کي د تدریسي ذمه داریانو سره سره د انتظام مسوولیت هم وروسپارل سو. نو احقر په اول فرصیت کي پردي موضوع باندې مرحله وار په کرار کرار سره په نصاب کي د شاملولو همت وکړي، او د دي مقولې له کبله (رافکر خو دي کره اوس یې نو پوره هم کره) په مصداق سره ټولو استاذانو دا درس زما احقر پر ذمه باندې را وسپاری. پردي خای باندې احقر د متوسطي د طالبانو د استعداد مطابق د ایمان مفصل وضاحت په داسي اندازه کي وکړي چي د هغو د استعداد مطابق ضمنها د موجوده زماني خو باطلو جماعتو او فرقو اجمالي جاج واخست، او د هغو پر باطلو عقائدو باندې ردونه هم د دوی مخته راغله.

زما احقر دا درس بعض طالبانو لیکلی هم وو.

او د هغه فوتو کاپي د وروسته کلونو لپاره په نصاب کي شامله سوه. بیا د څه دوستانو دا غوښتنه شروع سوه چي د ثانویه عامه د طالبانو لپاره هم څه کار کول پکار دی.

کوم چي د هغو لپاره بیا د دغي حصي د دلائلو باقاعده دیادولو تجویز (نظر) راغي نو احقر د دوستانو د دي اصرار له وجي د دي دلائل هم جمع کره، او د

طالبانو د آساني لپاره مي د ايمان مفصل تشریح او وضاحت سوالا او جوابا کړه

ليکن څرنگه چي دا موضوع ډيره مهمه موضوع ده پر کوم باندي چي د قلم پورته کولو لپاره علمي مهارت، د وسيع تدریسي تجربه څخه علاوه د خپلو اسلافو ديني رخ او مسلکي مزاج سره د بلدتيا ډير ضرورت دي، او دا ښکاره خبره ده چي احقر د دي ټولو فضائلو څخه خالي دی له دي کبله د دي د چاپيدلو اوشائع کولو څه اراده هم په زړه کي نه وه خو کاله وروسته د بعض ملگرو د همت لوړيدو په خاطر مي پردي شرط باندي د چاپولو اراده وسوه چي دا کتاب بايد حرفا حرفا د خپلو محترمو استاذانو تر نظر تير کړه سي او اطمینان حاصل سي

ځکه نو زما عزت مند استاذ حضرت مولانا مفتي عبد الرؤف سکھروي صاحب او د حضرت مولانا مفتي عبد الله صاحب دا مت برکاتهم په خدمت کي د پيشولو جرات وکړي او دوی محترمو په ډير شفقت سره د کار اخستلو سره د دي کتاب مکمله مطالعه وکړه اوزه يي په خپلو مفيدو مشورو سره ونازولم

اوددې څخه علاوه يې په تحرير كې د گرانو الفاظو
 اسانيدل هم وفرمايل. بيا احقر د دې كتاب مسوده د خپلې
 عمرې په سفر كې په كال ۱۴۱۹ كې د حضرت مولانا
 مفتي عاشق الهي مدظلهم په خدمت كې د اصلاح په
 غرض وړاندي كړې حضرت مفتي صاحب مدظلهم په يوه
 ناسته كې د پوره كتاب بالاستيعاب مطالعه وكړه او
 اصلاح يې هم وكړه او پخپلو قيمتي مشورو سره يې زه
 ونازولم، فجزاهم الله تعالى احسن الجزاء. د دې معتمدو او
 مشهورو علماء كرامو تر نظر د تيريدو وروسته اوس دا زما
 د زړه ارمان د دې قابل وگرځيدې چې چاپ كړل سي. د دې
 كتاب دوهمه حصه كوم چې د ثانويه خاصه د استعداد
 د طالبانو لپاره مرتب سوي ده هغه هم په اخيرو مرحلو كې ده
 په هغه حصه كې د اختلاف امت تاريخ، او د اختلاف
 اسباب، او د دې څخه علاوه د اوسني زمانې او د قديم
 زمانې د باطلو فرقو تعارف د هغوی عقائد او پر هغوی
 باندي د رد علاوه د اهل السنة والجماعت پيژندنه، د دوی
 علاماتي او نښاني او د دوی د عقائدو په تفصيل سره ذكر
 موجود دی. و محترم لوستونكو ته كه چيري په دې كتاب
 كې څه غلطې په نظر ورسې نو هغه يقينا زما د جهالت وجه

ده د خپلي سخا او کرم له وجهي دي ما ناچيز په دې خبر کړي. د الله تعالیٰ څخه دعا ده چي زما دا کښنی خدمت په خپل بارگاه کي قبول کړي او دا کتاب زما احقر او زما د والد صاحب لپاره د آخرت توبنه وگرځوي آمین.

د هفتې په ورځ ۲۹ ذی الحجة د کال ۱۴۱۹ چي د دې کتاب مسوده د چاپېدلو لپاره چاپ ته تله په داغه ورځ حضرت شېخ الحدیث مفتي سبحان محمود صاحب رحمۃ اللہ علیہ کوم چي به ما همپشه مدظلهم لیکي نن هغه په بِسْمِ اللّٰهِ لیکلو باندي زړه زخمي کېږي. او زړه د وینو په اوبنکو سره ژاړي. او په قلم کي د لیکلو قوت نه سو پاته، مورې ټول يي په ژړا پرېښودلو او له دې دنيا څخه ولاړی (انا لله وانا اليه راجعون) حضرت له خپل وفات څخه دوې ورځي مخکي د دې کتاب لپاره خپل تقریظ او تصدیق باندي د دستخط کړي و. خدای تعالیٰ دي د ده لپاره دا کتاب صدقه جاريه وگرځوي آمین.

ابو امامة طاهر محمود ۳ محرم الحرام کال ۱۴۲۰ هجري
خادم طلبه اشرف العلوم کورنگي سيکټر **50 A** کراچي

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۲۵	دریم باب	۳	مقدمه
۲۵	آسماني کتابونه	۹	اډل باب
۳۲	څلورم باب	۹	پر خدای باندي
۳۷	خاتم المرسلین		ایمان
۳۷	فضل الخلائق	۱۲	وحدانیت
۳۷	د رسالت عام کېدل	۱۵	صفات کمالیه
۳۸	ختم نبوت	۱۵	وحدت
۳۸	رحمت او هدایت	۱۵	قدم
۳۹	وجوب اطاعت	۱۵	حیات
۳۹	محبت	۱۶	قدرت
۳۹	د درود ډیر ویل	۱۶	علم
۳۹	بشریت	۱۶	اراده
۴۱	معراج	۱۷	سمع و بصر
۴۱	حیات النبي	۱۷	کلام
۴۳	علم الاولین والاخرین	۱۸	تنبيه
۴۶	معجزې	۱۹	تخلیق
۴۸	شق القمر	۱۹	احیاء او اماتت
۴۹	قرآن کریم	۱۹	رازق
۵۰	صلح حدیبیه	۲۰	دوهم باب

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۷۳	ذکر دخان	۵۰	د درختي حکم منل
۷۳	لمر به د مغرب له خوا	۵۱	د غرونو سلام کول
	څخه راوخیږي	۵۱	السلام عليك يارسول الله
۷۴	دابه الارض	۵۲	پنځم باب
۷۵	ديمن اور	۶۰	علامات صغرى
۷۶	د مسلمانانو مرگ	۶۳	ظهور مهدي
۷۷	حشر نشر	۶۵	ظهور دجال
۷۹	پل صراط	۶۷	نزول عيسى عليه السلام
۸۱	پر تقدير ايمان	۷۰	ياجوج ماجوج

زموږ ځني نوي نشریات

تفسیر ایوبی (۱۸) جلدہ پښتو

تکاح قدوری (۲) جلدہ پښتو

تعلیم النساء پښتو

د میرمنو سوغات پښتو

عقائد الاسلام پښتو

تعلیم العقائد پښتو

سنت او بدعت پښتو

(۱) جلد پښتو

فضائل اعمال

(۳) جلدہ پښتو

نور الايضاح

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

د پښتو په تاريخ كښي د عقائدو پر بحث باندي مشتمله يو
په زړه پوري كتاب، په كوم كښي چي د عقائدو بحث په پوره
توگه، د عقائدو اثبات په دلائل عقليه او نقليه وو سره، او ورسره د
نوو او زړو فلسفيانو او ملحدانو د اعتراضاتو ځوابونه

عقائد الاسلام

تأليف

علامة العصر حضرت مولانا محمد ادریس کاندھلوی نور الله مرقدہ
مصنف تفسیر معارف القرآن والکتب الکثیره

پښتو ژباړه

حضرت مولانا قاري محمد فضل الحق حقاني
استاد شعبه تجويد وقرائت

خپروونکې اداره

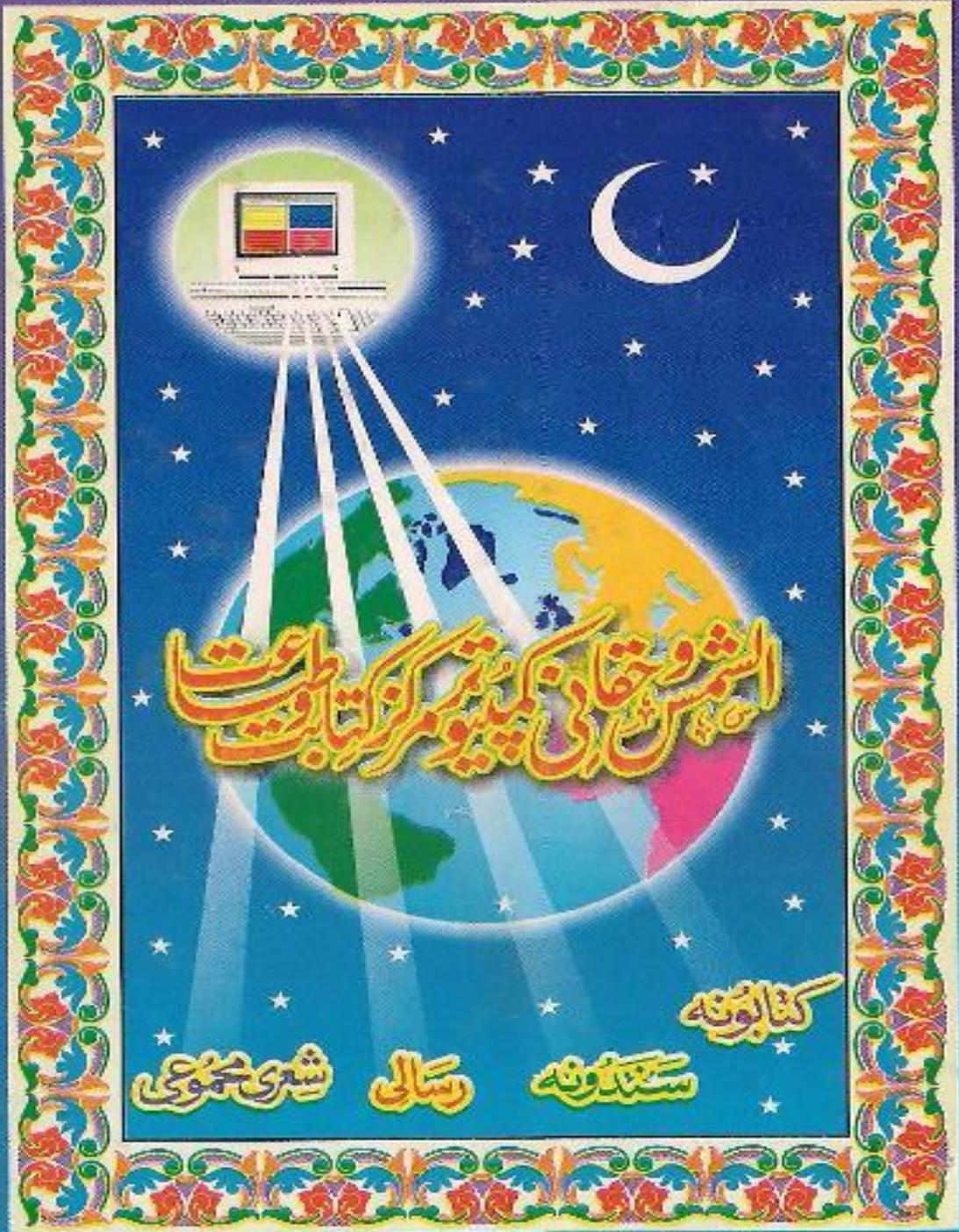
مکتبه القراءۃ والتجوید

کاسي روډ کوټه بلوچستان

د کوچني د تعليم پيل چي په بڼه توگه سره وسي، نو دا د هغه په ذهن کي يو قسم نقش پرېږدي، مثلاً که کوچني ته په ابتدا کي د تجويد د لحاظ کولو سره سره قاعده وويل سي، نو هغه په رتلونکي کي د قرآن مجيد هر لفظ په تجويد سره ويلای سي، نو زموږ ادارې په هر ډگر کي د مسلمانانو لپاره په کتابي شکل کي کوشش کړی دی ترڅو مسلمانانو ته فائده ورسېږي، چي له هغو شاهکارو څخه يو

نوراني قاعده

دا نوراني قاعده پر دوه قسمه ده يوه رنگينه ده يعني د هر رنگ ويونکی لفظ يې د قرائت له لحاظه په خپل رنگ کښي دی، دويم قسم يې ساده ده، په بڼه کاغذ او بڼه جلد کښي.

MAKTABATUL-QRAAATI-WALTAJWED
KANSI ROAD, QUETTA

د تعلیم الاسلام راڊیو ویب پانی له خوا وړاندې کیږي:

www.taleemulislam-radio.com